

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė
su prisijuntimu:
Rusijoje uždeng-
tose gromatose . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje T i l ž ė j e.
(Tilsit, Ostpreussen.)

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Mūsų savitarpinis gyvenimas.

Mūsų gyvenime kiekvienas užtėmyjo pikta notį: vienstovis lietuvis rupinasi tik apie savo paties reikalus, apie savo naudą, aplesdams naudą visuomenės; dirbantis dėl visuomenės laiko savo darbus taip, kad visuomenė turi eiti paskui norus ir nuomones tų darbininkų, o ne atbulai, kaip prigulėtų būti. Iš tos piktos pusės mūsų budo dygsta ir pikti vaisiai — mūsų savitarpiniai nesutikimai. Nors savitarpinio egoizmo, jo pikta įtekmę kiekvienas supranta, bet nė viens nesistengia nuo jo atsikratyti; auga jis ir auga nuolatai progresiškai, o nauda iš darbo toli nespėja sekti paskui tą mūsų asabišką ir partišką egoizmą. Apsireiškia jie taip pas neapšviestus kaimų gyventojus, kaip ir pas mūsų svietišką ir dvasišką inteligenciją. Kaimuose, jaigū Baltrus įklimpo į nelaimę, Jonas nesistengs jį ištraukti, bet, rodos, džiangiiasi, kad ne jisai, Jonas, bet Baltrus įklimpo. Seniau, laikuose baudžiavos, žmonės pasakoja buvę geriau: visotinas vargas, prispaudimas, kuriame buvo, artino visus, jungė prispaustus į kruvą, nelaimėje viens kitą rupinosi gelbėti pagal savo pajėgas. Kodėl dabar kitaip? Ar dėl užlaikymo žmonių ant dorisko kelio reikalingi pančiai ir prispaudimas? Inteligencija dvasiškoji mokina, buk tą asabišką ir partišką egoizmą pagimdę svietiško mokslo inteligentai, buk tie tarp tamsių žmonių pasėję sėklą ateizmo, materializmo, apie kuriuos tai vardus tie tamsus žmonelės jokio netur supratimo ir jo gal daugumas savo amžyje ir vardo negirdėjo. Svietiškieji vėl užtatai kaltina dvasiškus už fanatizmą. Katros čia pusės teisybė ir keno kaltė? Tėmydamiesi faktus ir perkračinėdami juos, atrastume kad abidvi pusi turi savo, nors vienpusišką, teisybę. Jaigu-gi abi pusi teisingai viena kitai daro užmetinėjimus, tai išpultu, kad abi ir kaltos yra, nors nė viena savo pusėje kaltės jieskoti nenori, o nurodymams kitos pusės tikėti nenori; kiekviena laiko savę už neklaidžiojančią.

Atsiranda visur sviete partijos ir nesutartys tarp vaikų vienos tautos, bet tie nesutikimai ne-

gal but prilyginami prie mūsų nesutikimų: tenai yra svarbesnės jų priežastys, taip sakant fundamentališkos, pas mus, daugume atsitikimų, tie nesutikimai paremti ant asabiškų simpatijų ir antipatijų, o kaip kada ir ant pavydėjimo garbės kitiems. Mūsų partiški nesutikimai gali būti prilyginami prie nesutikimų Bulanzistų su oportunistais Prancuzijoje, kur pirmutiniems visada užteko dėl išjuokimo ir negatiško nupeikimo visko, ką tik oportunistai užmanyti galėjo. Daugiau atsakančio paveiklo nelabai kur surastumei, išėmus gal demokratų ir republikonų Amerikoje. Prusuose yra visokios partijos, bet čia jau nė partija Bėbelio nepeikia visko, ką tik konservatistai užmano, bet stengias tuos užmanymus kritiškai perkračinėti: nupeikia nepriderančius ir piktus pagal socialistų nuomonę projektus, bet ir nurodo, kodėl juos peikia, nepeikia tik dėlto, kad jie ne socialistų užmanyti. Rusinų arba Čekų partijos daugelyje dalykų tarp savęs lygiai nesutinka savo pažiūrose, bet atsitinka reikalai, ant kurių visos partijos vienaip žiuri ir susitaiko: niekada nesi- pyksta tik dėlto kad pyktis, bet stengiasi argumentais savo pažiūras apginti ir jų didesnę naudingumą dėl tautos nurodyti.

Nesutikimai tarp savistovinių tautų, nors jie kaip kada tarp partijų atsitinka ir be priežastų, išdygsta, kaip ir pas mus, iš asabiškų ir antipatijų, bet jie niekada tiek pikto negali atnešti tautai, kaip tai yra mūsų sunkiame padėjime. Prancuzijoje arba Vokietijoje pasipriešinimas partijų gal apstabdyti išpildymą valdžių arba kitų partijų užmanymų, bet neapstabdys tautos bėgime jos pirmyn visose dalyse gyvenimo; partiški nesutikimai dar nenaikina Prancuzų ar Vokiečių tautiškai. Geresniam už mus yra padėjime ir nesauvaldiškos tautos, kaip va: Rusinai arba Čekai, nes čia darbininkai tukstančiais rokuojasi, kada pas mus ir šimtą iš viso vargiai bau surinksi.

Kaip tasai mūsų žiupsnelis elgiasi? — Užtenka pažiūrėti į mūsų laikraščius, reprezentuojančius mūsų partijas, laikraščius, kurių sądarbininkus ant pirštų suskaitysi. Paėmęs „Saulę“ —

atrasī ten juokingus, neva polemiskus, straipsnius su „Vienybė“, nors iš jų niekaip nenumanysi, kuo-gi taip „Vienybė“ nusikalto, kokį ji piktumą sėja tarp lietuvių. Kuom ji prieš tėvynę nusikalto? Rasi Saulėje tinkančius karčiamoje pravardžiavimus kaip va: — „tu Burb-Slupi, aš tavę nebijau, ką tu man padarysi“ — lyg rodos skaititojams gal rupėti, ar išleistojas „Saulės“ bijo, ar ne išleistojų „Vienybės“. Norėtumem žinoti, kokią iš tokios žinios nauda tėvynei gal išdygti? „Vienybė“ vėl savo korespondencijose Saulę Anlu vadina, lyg rodos nepažįstantis Saulės skaitytojas iš tokios pravardės jau visą jos negerumą supras, be jokio kritiško aiškinimo. Pravardė duota dar niekeno nepertikrįs: tas pravardžiuoja ir kolioja, kuris kitokių argumentų išrastie nemoka, bet ką darysi, jai tokia kritiška metoda nė vieną negal pertikrėti. Mums rodosi, kad nė vieną nepertikrįs nė Apžvalgos Kalendoriuje patalpintas „Sapnas p. Žiogo“; skaitytojai atradę jame, kad Varpą ir kitus visus lietuviškus laikraščius su išskirimu tik „Apžvalgos“, velnias ant pusryčių suvalgė, vargiai bau užsitikės, kad tie piktiejie jau daugiau neišeina. Dėl pertikrinimo reikia daugiau neng perdirbimo Wielogłowskio, Posłuchanie u Lucypera, kaip tai padarė p. Žiogas. Reikia kritikos, reikia teisingų argumentų ir tolerancijos. Išjuokimais, pravardžiavimais, negatiskais nupeikimais nereikalingai tik piktiname skaitytojus, duodami jiems piktą paveikslą savo pasielgimu.

Sakome, kad sutartis, broliška meilė, savitarpinis užsitikėjimas nyksta tarp prastų žmonių mūsų krašto; piktas tai yra ir negeistinas atsitikimas, nes jisai silpnina ir taip silpnas mūsų pajiegas, kurias mes apverčiame ant savitarpinių vaidų, o prie mažo skaitlingumo mūsų darbininkų jau per mažai lieka pajiegų dėl apgynimo mūsų tautiškų reikalų. Reiktu mums kalbėti žmones eiti į sutikimą, bet argi tai galima? Juk mes savo nesutikimais, neužsitikėjimais rodome piktą paveikslą tiems, kurių mokytojais pastoti stengiamėsi. Nesutikdami, netikėdami patys sav, nė kitų, nesuprantančių, mokėti negalime. Tai, rodos, aišku. Pradėkimė mes, apšviestiesniejie, kitaip tarp savęs gyventi, o tasyk, neabejojame, ir mūsų skaitytojai seks mūsų gerą pasielgimą, taip kaip šiandien seka piktą. —

-j-a-

Bajoro balsas.

Apšvietimas Lietuvos žmonių prigimtojų kalboj' šiandien rupi jau netik kilusiems iš tamsesniųjų savo brolių kurie mąsto ir siek tiek išmano apie platesnius klausimus, bet ir taip vadinamam augštesniamjam luomui — sulenkejuosiems Lietuvos bajorams. Žinoma, kad pradžioje

prasiplatinimo kokios nors naujos idėjos, ant pirmutinių žingsnių prie aprinkto sau siekio, neapsieina be didelių paklydimų, ipač, jaigu dėl platinimo idėjos nėra nė tam tikros programos — kiekvienas patrijotas platina savaip, pagal savo paties prigulinėiai da neapsvarstyta nuomonę — taigi nėra nieko įpatingo, jaigu mes, dirbdami vieną darbą nesusiprantame tarp savęs ne tiktai apie tai, kaip iškelti savo kalbą, bet ir apie tai kas turi tiesą savę vadėti ir buti vaditu lietuviu: ką mes turime tarp savęs laikyti už svetimą ir ką už lietuvių? Čia atsiranda daug klausimų, apie kuriuos neatbutinai reikia pašnekėti; sit tie klausymai: 1) Ką vadėti lietuviu? 2) Iš kokių draugijos sluogsnių susideda lietuvių tauta? 3) Kaip šiandien lietuviai turi žiurėti ant lenkų ir jų kalbos? 4) Kaip turime šelpti lietuvišką kalbą ir 5) Ar prigul mums jungti sutvirtinimą kalbos ir tautystės su socialiskai — ekonomisku klausymu? — Pastatyti ir prigulinėiai išaiškėti šituos klausimus aš laikau už butinai reikalingą daigta, ir pats, pagal savo išmanymą, duosiu ant jų atsakymą. Tas mano nuomonės tegul apsvarsto, apsprendžia mano sangenciai, o, kilus išcion debatams, gali išsidirbti darbo programa, kuri palengvys mums itin sunkią pradžia platinimo tautiškos idėjos.

1) Ką lietuviu vadėti? — Gimines, kurios jau užmiršo apie tai, kad jos butų paėjusios iš kitos tautos, (pavardės čion nieko nevaro) giminės, kurių kelios kartos činlbė lietuvių žemės syvus, įgavo, žinoma, įpatybes budo vaikų tos žemės. Šitai galime išreikšti ant priežodžio „in corpore sauo mens sana“: padėję į vieta „sveikas“ žodį „lietuviškas“ gausimė tokį priežodį, kad „lietuviškam kune lietuviška ir dušia“. Ant galo žmogus, kursai jaučia savę esant lietuviu, be abejojimo yra lietuvis.

2) Iš kokių draugijos sluogsnių susideda lietuvių tauta? — Nežinan lietuvių istorijos, kuriai butu galima tikėti, vienok yra žinoma, kad nuo senų senovės, kaip visos tautos taip ir lietuviai, dalinosi į skyrius — kastas, nors, gal, ir ne taip atsiskyrusias nuo viena kitos. Pas lietuvius stambeldžius randame ir kunigus, ir kunigaikščius, ir prastus žmonės ir nelaisvius.

Apsikrikštinus ir susivienijus Lietuvai su lenkais, žmonės augštesniųjų luomų pradėjo vadėtis bajorais, ir vėl mes matome beveik tuos pačius luomus, tik jau pripažitus ir užtvirtitus intekmingos lenkų valdžios. Lenkų kultura tuomet be abijojimo buvo augštesnė už lietuvių, ir nėra nieko įpatingo, jaigu lietuviai, kas tik galėjo, — o galėjo tik augštesnysis luomas — griebėsi prie lenkiškų papročių ir lenkiškos kalbos. Ir iš prastų žmonių, jaigu tik kam pasisekė kaip nors pakilti augščiau savo brolių, tuojau griebėsi prie

lenkiško, per ką rasdavo ir garbę ir turtus . . . Atsisakydami nuo tamsių žmonių, apšviesteniejie, nedaugelį išskyrus, tokiu būdu palikdavo savo brolius be apšvietimo: bet iš kitos pusės, jaigu jie su žmonėmis butu kitaip elgėsi, tai gal šiandien mūsų lietuviškos kalbos butu nieko nebelikę. Lenkai, susivieniję su lietuviais, visados savę laikė už didesnius, ir ne dyvai, jaigu jie norėjo galutinai sulenkinti Lietuvą ir turėti ją už provinciją Lenkų karalystės. Atsimįdami vienok, kad stipresnis visuomet, jai nenaikina visai silpnesnio, tai visgi jį skriaudžia, man rodos, negalima turėti neapykantos prieš lenkus už tą seniai praėjusį laiką. Bet šiandien, kada mus su lenkais niekas nevienija, kada jie nustoję vilties turėti iš mus, medegišką naudą, o dagi ir patraukti mus į maištą, (kaip 1863 m.) dėl savo naudos, — suvis apie mus nesirupina, o ir mažą ką žino, mes neturime jokios priežasties jų laikytis, o atsivadę savo pajiegoms, turime kilti iš ilgo miego ir, palikę kuom esame (?), apie savę žiūrėti. — Man teko girdėti nuo prastų numanančių žmonių, kuriems rupi mūsų tautiškas klausimas, buk lietuvių tauta susidedant iš prastų žmonių — sodiečių, o bajorai — ponai, tai esą lenkai. Šita nuomonė be jokio pamato ir suvis neteisinga. Kad Lietuvos bajorai perdėm persigėrę lenkyste, tai nēr ką šnekėti, nes daug čia daro kalba, bet kad jie yra lietuviai, tai ir negali užgiti (?). Pirmučiausia, jie užgimė ir užaugo ant lietuviškos dirvos, o vėlei ir dvasele jų lietuviška, tik tai iki šiolei neapsireiškia; sako tie patrijotai „jeszcze polska nie zginęta“, vienok mislyja kitaip; negali jie paimti į mislį Lenkijos, kaip vienos šalies, jie su ja riša Lietuvą, jie Lenkija vadina savo šalį, o ne tą Lenkiją, ką už Nemuno, — tai tik nesupratimas vartojamų žodžių. Ant galo turime tokius poetus, kaip Micevyčią, Kondratavyčią, kurie garbino ne Lenkiją, bet Lietuvą; garbino ją dėl apšviestųjų, apšvietimas gi buvo tik tai lenkiškoj kalboj, o juk tie poetai — lietuviai buvo iš bajorų. Ant galo, jaigu sakytumem, kad didžiama Lietuvos bajorų — ateiviai, kilę iš svetimų tautų, tik tai Lietuvoje įsikūrę, tai vėl negali tvirtinti, kad toki svetimtaučiai, ilgas laikus gyvuodami lietuvišku oru ir pertai, taip sakant, prigiję Lietuvoje negalėtu buti sunumis to krašto. Jaigu mes pripažintumem lietuviais tik tai tokius, kurių tėvų tėvai pamena mūsų kunigaikščius, tai nedaug galėtumem priskaityti tikrųjų lietuvių, nors ir tarp sodiečių — Sulenkėjusius lietuvius visuose draugijos sluogsnuose galime išskirstyti į tris kruvas: a) toki, kuriuose jausmas tautystės jau nubudo, kurie, kaip kas gali, rupinasi pasirodyti lietuviais. Jai išsireiškia tuom tarpu tuomi, kad sulenkėję lietuviai savo namuos įveda lietuvišką kalbą su pažįstamais, namiškiais ir šeimynykščiais

kitaip nekalba, kaip lietuviškai ir, kiek gali, medegiškai prilaiko (?) lietuvišką literatūrą b) toki, ką laikydami savę už lietuvius, pesimistiškai žiuri ant lietuviškos kalbos dalykų, ar nedrįsta užkabinti to klausymo, arba vėl ne taip labai ir rupi tai jiems, — neprisirengia nusikratyti tą paprotį, teisįdamiesi tuo, kad jų tėvai buvę juk lietuviais, nors ir vartoję svetimą kalbą. c) Ant galo, prie trečio skyriaus sulenkėjusių lietuvių priguli priešinkai lietuviškos kalbos, toki, ką laiko savę greičiau už lenkus, visaip trukdo prasiplatinimą apšvietimo lietuviškoje kalboje, žodžiu — tai parazitai, nuo kurių tuom tarpu nėra jokio vaisto. —

3) Kaip šiandien lietuviai turi žiūrėti ant lenkų ir jų kalbos? — Atsakymas aiškus: lenkai dėl lietuvių turi buti lygus su kitoms Europos tautoms; mes negalime turėti neapykantos, nė kokios įpatingos simpatijos dėl jų; priešingai, sulenkėjusių lietuvių (trečio skyriaus) prigulėtu mums lenktis, ir prie progos duoti suprasti, kad jie negali pasitikėti ant mūsų solidariskumo. O ką apie lenkišką kalbą, tai iki neturėsime savo literatūros ir mokslo, galime ir turime naudoti iš jos kaip iš kitų kalbų dėl savo pačių išsilavinimo, o įpatingai dėl pažinimo mūsų praeigos.

4) Kaip galime plati lietuvišką kalbą ir apšvietimą? — Mūsų literatūra da lopšelyje, kalba ikišiolei vartojama tik tai maldose ir tarp žmonių sodiečių, su mažoms išmatoms — negalėjo prigulinciai išsidirbti, ir šiandien jos medegiškos išlygos apgailėtinos. Mes neturime vadovėlių kaip dėl tų, ką vartoja tik tai lietuvišką kalbą ir kaskart labiau ją darto lenkiškais ir rusiškais makaronizmais*), taip ir dėl tų, kurie suvis nežino savo tėvų kalbos, per tai išmukti lietuviškai tokiems labai sunku ir tankiai darbas lieka be vaisiaus. Mums ipač apie šitą dalyką prigulėtu pasirupinti ir nesigailėti skatiko. Žmonėms reikia knygėlių, atsakančių jų išmanymui, lengvos įtalpos, riebiai uždarytos humoru, teatrališkų scenaičių . . . Dėl apšviestiesniųjų, ką suvis nemoka lietuviškai, arba mažai supranta, ant pradžių neatbutinai reikia vadovėlių: žodyno ir gramatikos su vertimų, kaip štai pagal metodą d-ro Ahno, taipgi knygėlių dėl inteligencijos vaikų. Pertai inteligentai veikiau ir lengviau galės užvesti savo namuose lietuvišką kalbą ir joje savę ir kitus lavinti.

5) Ar prigul mums jungti sutvirkinimą kalbos ir tautystės su sociališkai-ekonomišku klausymu? — Kadangi kiekvienas sąnarys tautos, nežiurint nė ant jo kilties, nė ekonomiško padėjimo, nė tikėjimo, nė nuomonių, — yra pirmučiausiai lietuvis, tai ir tautišką klausimą, dėl prilaikymo kurio visi lietuviai turi paduoti viens kitam ranką,

*) Vide Šaltinius, Šaltinėlius etc. etc.

jokiu budu negali jungti su tokiu klausymu, kursai užgauna jautriausią vietą, t. y. ekonomišką pusę gyvenimo. Tas klausymas gali tiktai suarzinti vieną tautos dalį su kita, o dėl mūsų tautiško reikalo dabar reikia tiktai sutikimo ir vienybės. Nors daugumo mūsų žmonių ekonomišką padėjimas, žinau, yra menkas, bet kad pertaisyt visą gyvenimą, tai ant to reik dang laiko ir sunkaus darbo. Mes imkime menkėsnį darbą: kelkim iš miego žmones, švieskime juos, o paskui jie patys savę supras geriau už mus ir galės pergalėti visokias kliutis ir sukenybes. Ant galo, čion ne vieta apie tai kalbėti; kaip nors kita syk išguldysiu savo nuomonę apie šitą klausymą. . . . Dabar, pasakęs savo „credo“ tautiškame klausyme, atsigręžiu į tuos brolius sątėvainius, kurie, išėję iš prastųjų žmonių, turi neapykantą prieš visus bajorus mūsų krašto. Garbė jums, viengenčiai, kurie per didelį vargą, aplaistytą kravinu prakaitu tėvų jusų, iškylate augštin ant šviesos; bet sveikiškite tą aušrelę ne su peiliu rankose ir iškeikimais ant lupų, o tik su meile dėl tų, ką prie jus eina. Neteisinga yra turėti neapykantą, norėti atkersėti šitai bajorų kartai, sakysim, už skriaudimus praėjusio laiko. Tegul anų metų bajoras laikė žmogų už gyvulį etc. etc., bet tai jis ištikrųjų tikėjo į tokią žmonių nelygybę; užtai gali tiktai gailėtis. . . .

Jaigu nuo tokių nuomonių ir išlygų žmonės daug nukentėjo, tai teisingai prigulėtu nuo bajorų reikalauti restitucijos; tai-gi neišskirdami skolinikų tautos, prie kurios jie neatbutinai priguli, reikalaukite nuo jų atsivadavimo darbui apšvietimo žmonių, o tuomet tuos, ką laikysis senų tradicijų, veskit ant supratimo jų atkaklybės, o kur doriška spēka nestengsite, — imkitės už represijos (?).

Zemkalnis.

Persiskyrimas.

Sudiev' kvietkeli, tu brangiausiai,
Sudiev' ir laime man biednam,
Matau — paskyrė taip augščiausiai,
Jog vargt ant svieta reik vienam. . . .

Štai diena jau ir ta adyna,
Kurioj' man reikia atsiskirt —
Oi, širdis alpsta . . . Dievas žino,
Kaip reiks gyvent ir kur numirt!

Ir dilgė nevisur žaliuoja,
Šaka be ramos neprigis,
Ir medis pakirstas svyruoja, —
Kaip mano širdis bepagis!

Aušra man nepriduos skaistumo,
Nė ramus vėjas nuramjis,
Nė saulė neatnės linksmumo,
Nė tamsi naktis užmigdjis.

Kaip gaili rasa skalsiai krinta,
Taip mano ašaros riedės,
Jau gailėstis man širdį kremta,
O! kas kentėti man padės!

Neg' tik berželis-svyrunėlis
Par amžius verkdams man' supras,
Neg' tik prakalbįs tas paukštelis,
Kurs savo lizdo nebatras.

Kasdieną man ašarų pietus
Atneš nelaimių debesis. . .
Nors kryžiai kris kaip smarkus lietus
Bet meilės tik nebužgesjįs.

Mylėjau Tavę ir mylėsiu,
Kol manę žemėms neužkas,
Sparnuotoms mislimis atlėksiu,
Ir krašte svieta širdis ras.

Ir tavęs niekur neužmiršiu,
Jog dušia mano čia paliks,
Tegul iš meilės ir numirsiu —
Myris dėl meilės Dievui tiks.

Iš daržinikų gyvenimo.

(Iš Uspėnskio — iš maskoliško)

Kad tai dabar butu arklys! — liudnai ištārē moteriškē. — Taigi, niekai be arklio! atsakē žmogelis. Be arklio pražusi! — Taip snekējo kokių trejų dešimtų metų daržinikienē, šalia kurios ant žemės sēdėjo mažutē, pusantru metų, mergytē. Juodvi abi išėjo iš senos bakuželės. Priešais jas stovėjo žmogelis, tur but', taipogi daržinikas, nēs jo drabužiai buvo gerai apdriškę ir skylėti. — Kad aš turēčiau arklį, tai jau nuvežčiau! pasakē jis nulindęs. O gi ar toli vyras šieną pjauna? — Bus poris viorstų atsake moteriškē. — Tai tu žio kaip! pamislyjęs tarē kaimynas. Pietus turēk vienoj' rankoj ir dalgį su ta pačia painak, o mergiukēs paklodēlę ir kailinēlius ant antros užsimesk. . . . Ir bus puikiai? ar supranti? — Ogi mergytē kaip? paklausē motina. — Pati eis! — Kaip-gi, mažutytē, basa paeis? Porą viorstų ji neįstengs nubēgti, aš greitai eisiu. — Tai teisybē! ištārē kaimynas, ir pradėjo mislyti. Ir moteriškē užsimslyjo. — Ar žinai, kaip padaryk, Juozienē? Pasodyk sau mergiukę ant sprando, raitą! — Kaip-gi aš ją užturēsiu, — taip-pat abidvi rankos užimtos? Juk jai ne už plaukų mano turēties? — Ir tai taisybē! atsakē žmogelis ir vėl abudu užsimslyjo. Pirmutinis, matyt, dasimislyjo kaimynas; jo veidas pradžiugo ir jis linksmai ištārē: Žio kaip, aš tau galutinai pasakysiu. Nutrauk nuo pečių skarą! — Kas-gi-bus? — Trauk tik žemyn! Pamatysi! Juozienē pastatē ant žemės užrištą skaruliu puodynę, padėjo teipo-gi dalgį, kailinēlius ir paklodēlę, atsirišo didelę skarą ir tarē: — Jau! — Dabar žiurēk, pasakē kaimynas Juozienei, kaip mes dailiai pataisysime! Stovėk tiesiai! — Jis priejo prie mergytės ir, paėmęs ją už pažastų, iškēlė augštin. — Na, dukryt, sėskis matulei ant pečių! Opa! — Mergytē apkabino motinos kaklą kojytams ir rankytėms. — Bet tu, Onyt, manę pasmaugsi! tykia pratarē motina. Kasgi toliaus bus? — Palauk, nesiskubjk! sukosi kaimynas: jis išskētē skarą, sudėjo kertę į kertę dvilinkai ir uždėjo jos vidurį ant mergytės galvelės, o galais jos taip apsukē motinos kaklą ir pažastes, kad mazgas buvo ant paties sprando, ant kurio mergytē galėjo sēdėti, kaip ant priegalvės. Padaręs tai, jis linksmai suriko: — Nebesiturēk, Onyt, paleisk rankytes, sēdėk sau linksmiai! — Mergytē sumojavo kojytams, suplojo rankytėms ir kasžinką praplepėjo. — Na nesitampyk! man ir taip kaklą smaugia. Sēdėk gražiai! — subarē motina — Imk pietus, imk dalgį! džiaugdamašis kalbėjo kaimynas, paduodamas Juozienei į rankas tą, ką jai reikia nešti. Ji viską paėmē, ką į rankas, ką po pažascia. Viskas tilpo, bet Juozienē nesijudino iš vietos. Jos veidas buvo nelinks-

mus. Nors juokingai ir gudriai išmislyjo kaimynas, bet jai reikėjo priprast ir pritaikyti tai dalgi, tai kailinėlius rankose. — Ar negerai? vis taip-gi linksmiai ir netikėdamas, kad jo išmislas butu nepasisekęs, paklausė žmogelis. — Ne . . . ištārē Juozienē, ištraukdama galvą iš kietai surištos skaros, — ne . . . niekas, gerai, dabar nuveisime! — Dabar nuveisi, važiuok sau sveika! — Ačiu širdingai, padėkavojo Juozienē kaimynui ir pamažėli leidosi į kelią — A, kad dabar arkllys butu! nustojęs džiaugtis, prakalbėjo kaimynas ir pradėjo šluostyti nudriskusios sėmėgos skvernu savo prakaitą kaktą.

Juozienē ējo atsargiai, bijodama svyruotiis į šalį, idant neiškristu jos duktē, nēs žinojo, kad ant kelio nebebus kam mergytę pasodinti į skarą. Ji ējo vis tolyn ir tolyn, mislydama apie savo padėjimą ir laiks nuo laiko surikdama ant dukters: — Nustok pešiojus! Juk gerai sēdi? Ką išdykauji! Ir mislyjo toliaus: Kaip tai gerai butų, kad arklį turētumėme! O dabar šia reikš sieną pargabenti, be arkliaus tai bus sunku! Mat, ir pieva toli. — Ne plėšk, kvaile! Ar girdi? — Mergytē pradėjo verkti, bet motinai nebuvo kada ją nutildyti. Ji ējo tolyn sunkiai dusuodama ir mislyjo sau; Šieno bus daug, dalį galima bus parduoti ir arklį nusipirkti. Mat mes turime jau ir pakinkalą. Pats Dievas jį mums davė, užtai kad mitinom pavargėlę senele dvejus metus. Kaip jos anukas išsimokė rimorystės ir atsiēmė senele pas savę, tai ir atsiuntė mums už pusę pinigų pavalkus, balnelį, slajas, dėkavodams už jos užlaikymą. Už tą dar neužmokėjome, bet užmokėsime, kaip sieną parduosim, tada galėsime pamislyti ir apie arklį. Bet reiks dar pasidarbuoti su tuo pačiu šienu: nebus kuom jį išvežti. O jai daug pripjausim, tai turėsime ant vietos taip pigiai parduoti, jog apie arklį tik bene dar už metų tegalėsime pamislyti. — Taip beeidama ir bedumodama Juozienē gerai pailso; kartą buvo jau net sustojus, smarkiai užsikosėjo, bet pasikosėjus vėl traukė toliaus. Ant galo atėjo į pievą.

Sustojus ant pievos, Juozienē pamažėli atsisėdo ant žemės, atsargiai padėjo savo naštą, pati atsirišo skarą, nuleido ant žemės mergytę ir, visa sukaitus, su prilipusiais prie šlapių skruostų ir kaktos plaukais, nekuri laiką sėdėjo tyloms, ilsėdamasi; ir šluostydama prakaituotą veidą ir kaktą. Mergytē sukinos apie motiną ir kasžinko dejavo, bet ši taip buvo pailsus, jog jau ir nebeklausė jos. — Juo-zai, a Juo-zai! skumbiai suriko Juozienē ir neužilgio pasirodė iš krumų vyras su grėbliais ant pečių. Matyt, jis buvo pailsęs, pamažėli prisirišino prie pačios, paėmė ant rankų dukterį, kuri bėgo jį pasitikti. Turėdams mergytę ant rankų, jis atsisėdo ant žemės ir visi parsizėgnoję pradėjo valgytie. Valgė tyloms, beveik nekalbėjo. Valgė ir ilsėjos tame pačiame laike. Bet striuki buvo pietus, striukas ir pailsis. — Kad tik lietus neuzeitu, ištārē Juozas, žiūrėdamas į dangų. Mat vėjas iš pietų pusės! Tuom tarpu darbą reikia nors pradėti. — Jis atsistojo, vėl parsizėgnojo, toliaus nuvėjo į mišką, iš kur neužilgio buvo girdėt kirvio beldimas. Tuom tarpu motina visai mėgino užmigdinti dukterį, bet Onytē lygiai tyčioms žliumbė ir Dievs žin ko skundėsi. Motina jau ir piktu ragino ją, idant užmigtu, nēs ji negalejo neišotis ją su savim ant rankų. Jai reikėjo stoti prie darbo. — Nemięga rėksnė! pasakė vyrui, kada tas sugrįžo iš miško. — Šitą žinią nelinksmi išklaušė Juozas. Laikydams ant pečių dvi dideles kartis, kurias jis atvilko iš miško, iš užsimislyjęs sustojo prieš pačią ir žiūrėjo ant dukters. — Gal ji viena pabus? abėjodamas pa-

klausė jis. — Žinoma, kad vienai reikia buti! tarė motina. Kad ir paverks, ką-gi padarysi. . . Verk, neverk — nieko neištairsysi! — Niekas! ramino tėvas atsitupęs prie mergytės: Onyt, tu sėdėk ir žiūrėk, ką mes su matute darysime! Mes čia-pat busime, netoli. Ar pabusi? Pyragą duosim, kaip namon sugrįšime. Pamatysi, čielą baronką duosiu! Ar paliksi? — Mergytē kas-žinką prašvepleno. — Tai gerutė! Eikš aš tavę pabučiuosiu, galvytę paglostysiu! Na, Uršul, eiva! užbaigė tėvas. — Mergytē pildė savo žodį ir sėdėjo tykliai, nēs tėvai buvo netoli ir ji matė, kaip juodu dirbo. Darbasgi jų buvo sunkus. Jiems reikėjo sunėsti sieną į vieną kruvą. — Taigi mat, be arkliaus kaip sunku! skūsdamasis kalbėjo Juozas. — Ką čia šnekėti! nenorėdama be reikalo kalbėti, gana aštriai atsakė pati. Kišk tik kartis po kupeta. — Juozas pakišo naščius po pailgą kruvą šieno, kurio buvo ką nešti dviem geriem vyram. — Na, Dieve padėk! ištārē Juozas ir, atsistojęs priešais, sugriebė naščių galus, bet, nekeldamas jų nuo žemės, kalbėjo toliaus. Uršul, tu nekelk umai, bet pamažėli, pasitaisyk! — Juozienē žinojo, kaip tas darbas yra sunkus ir smaginosi. Sunkiausia jai buvo pakelti, o paskui reikėjo tik drūčiai turėti už galų, šieno naščiai nenutrauks rankų nuo pečių. Kokius tris kartus ėmėsi jiedu kelti naščius, tai iš užpakalio pati, tai iš priekšės vyras, kupeta trupčiuoką nuslinko nuo vietos, atsiplėšė nuo drėgnos žemės. Juozienei buvo labai sunku ir ji turėjo visai lankstyti. Ji negalėjo iš karto pakelti abu naščių galu. Padėjus vieną kartį ant kelio abiem rankom sučiupo ji antrą kartį, pakėlė ją, paskui, išliuosavus vieną ranką, sugriebė su ja tą kartį, kuri gulėjo ant kelio. Ant galo jiedu išsitiesė ir pradėjo eiti. Ejo, laikydamiesi tiesiai, kaip žvakės. — It žvakė seka artojus paskui arklą.* Iš šalies žiurint jis, tartum, tik eina, nėjokio sunkumo nematyt tame ėjime. Bet reikia arčiaus prisiziūrėti arba pamėginti kokią kelianą (?) panešioti arklą, tada galima bus suprasti, dėlko žmogus aręs visą dieną, sustingęs grįžta namon, dėlko arimas skaitosi vienu iš sunkesnių darbų. — Taip ir su šieno naščiais. Visas spėkas sujūdinę, skubiai ējo Juozas su pačia. Žinoma, toliaus jiedu išsismaginę dar ne tiek ištaisys, ne tiek paneš, bet ir iš to yr ką pasidivvyti. Negana naščių sunkumo traukiančių rankas ir taip jau pailsusių žmonių, darbas jų nuo pat pradžios tapo pasunkėtas dar dukters rėksmu. Koleik tėvas su motina buvo jai po akių, ji tylėjo, nenuleisdama nuo jų savo akyčių; bet kaip ji pamatė tėvus besitolinant, ji pradėjo verkti ir rėkti ant viso miško. Tėvai žiūrėjo į jos pusę, kas jai pasidarė, bet šieno kruva nepavėlyjo jiems matyt ir jie tik dar greičiaus pasiskubino eiti, susijūdinę iš paskutinosios, o sustoti jau negalėjo. Užtai praslinkus kelioms minutoms, kada mergytē pradėjo ne savo balsu rėkti, tėvai abudu tekini bėgo iš miško prie jos nusigandę; net kartis pametė. — Ar tavę kas įkando? suriko tėvas. — Gal koksai bjaurus vabalėlis įkando? kalbėjo motina beveik pargriuvus ant žemės pas mergytę ir tuoj' apžiūrėdama jos plikas kojytes. — Kokia prakeikta vieta! kokia daugybė jų čia — gyvacijų! O ką ar neužgavo jos kas? paklausė tėvas. — Nieko nematyt! Ar tu nustosi rėkus supykus užriko motina ir sušveitė ją. Rėksi čia man be reikalo! — Liaukis! tarė vyras. Ką čia niekus. Žinoma, viena paliko, nusigando. Ir aš nusigandau, mislyjau, ar ne gyvatė. Numirti gal nuo jos prakeiktos. O tu dar muši. Žinoma, mažas vaiks. . . Et tai vargas be arkliaus! Sėdėtu mergytē ant vežimo ir liuliuotu sau. . .

*) Arklas-žagrė.

Šiaip ar taip, reikia ją su savim paimti, kaip mislyji Uršul! Bet nelaukdamas atsakymo paėmė dukterį ant rankų; nusinešė pas naują kupetą šieno ir pasodino ant žolės. Pakišęs kartis po kupeta, vėl paėmė mergytę ir tarė: — Na, išdykėle, sėskis čia į duobelę! Važiuosim kartu! gerai, taip! — Mergutė kas-žin-ką suniursgėjo. — E, bjaurybė! supykus ištarė motina, nės buvo labai prisimaitojus. — Ką čia niekus... Imkime geriau! suragino vyras. — Ir vėl vyras su pačia susilenkę per pusę, tris, keturis kartus pamėgino iškelti naščių, bet dabar baisu buvo, kad duktė nenukristu, nės naščiai suposi. Vienok laimingai pakėlė naščius ir susijudino iš vietos. Apart šieno reikėjo nešti ir mergytę. Ką daryti! Neturtingi žmoneliai neturėjo arklio.

Greitakojis

Dorumas dvasiškai-sergančiu.

Kalba V. Čizo Maksvoje.

Vertė J. J.

(Pabaiga.)

Dėl mūsų valios abelnai nėra motyvų labiaus lieptinų, kaip idealai. Tikt idealai gali paviskit (pajudit) čielas massas. Nėra tos sylos ant žemės, kuri gali kliudyt kelią nuo pasiekimo brangių žmonėms idejų. Jaigu žmogus pataisė, papildė esiją, sutvėrė sau idealus ir juos pamylėjo, tai pasiekimas šių idealų dėl jo tampa privalytinu. Įtury idealų mainosi, dėlto jogiai jie yra paskutiniaisiais išvedimais iš pažinimo visos apystovos, gautais keliu augštesnių — l'ogiškų operacijų. Ši įstabi žmogaus pajiega — nepasikakit esija, papildyt ją produktais savo paties tvarumo ir daryt viską dėl įkunijimo savo idealų — duoda mums tiesą mislyt, jogiai mūsų mislys yra vienu iš skiltuvų pasaulės, jogiai jos mažiaus yra realnos ir amžinos, neng materija. Nieks mokslisku keliu negali darodytie, jogiai žmogus privalo mylēt artymus, jogiai laimē ir tobulybē žmogijos turi būt mūsų augščiausiu idealu. Mes vienok laikome laimē ir tobulumą žmogijos už augščiausią idealą, apkriesiam vertę mūsų pasielgimo, dėlto jogiai suprantame paskyrimą ir mierį mūsų gyvenimo, kaipo tarnavymą žmogijiai. Utilitaristai negali darodytie, kad yra doringa, gražu gyvēt ant naudos žmogijos, negali nevat išreikšti, kame užsilaiko augščiausia tikra žmogaus laimē. Kiekvienas normalnas žmogus aprėpnai sutinka su J. St. Mill, jogiai geriaus yra būt nekantantu žmogum, neng laiminga kianlė, geriaus būt nekantantu Sokratu „neng laimingu durnium,“ o bet nē Mill, nē nieks kitas negali darodytie teisingumo šio užrakinimo kitaip, neng metafiziškai. Tiktai mūsų nedarodomas metafiziskos idejos apie mūsų paskyrimą ir mūsų gyvenimo mierį išguldo, kodėl dėl mūsų geriaus yra kentēti, kodėl mūsų negali padaryt laimingais užganėjimas visų gyvulisku reikmenių. Tuom mažiaus galima yra darodytie, jogiai žmogus turi pašvėst savę dėl artymų naudos, dėl pergalejimo brangių jam idejų, vardan idealų.

Pripažįdami negalimu darodytie empiriškai (datyrimu) privalymą pasišventimo, mes drauge su Fulje (Foullée) turime sakyti, jogiai „augščiausias veiksmas yra tai butent apmastymas didžios nežinomios: aktas pasišventimo yra metafiziška hipoteza“. Tiktai augščiausias, neįtartas, apšviečiantis mums mūsų paskyrimą ir mūsų gyvenimo mierį, daro dėl mus gražia, gera meilę dėl artymų, — išreiškia mums, kame užsilaiko naudingumas dėl žmogijos, ir kodėl mes privalome nevat pasišvėstie dėl laimės žmogijos. Tiktai tas, kas priguli išsilydymui mūsų augščiausio paskyrimo, pasiekimui augščiausio mūsų gyvenimo mierio, įeina į sferą dorumo.

Jogiai tikrai yra taip, parodo tyrinėjimas tųjų dvasiškai-sergančių, kurie nenumano apie gerą ir pikta, kurie neturi idealų, dėl randijimosi apkriesime gero ir pikto, neturi doriškų įstatymų. Jie puldineja tik ant įtartų mierių, jų silpnas nuo gimimo arba apsilpęs nuo ligos protas nepasikelia iki augščiausiam numanymui apie svieta, iki metafiziskam numanymui apie prasmę gyvenimo. Jųjų dušioje nėra neįtarto idealo, šio parodytojaus, kas gera ir kas pikta, dėlto jogiai jie nenuvyksta toliaus už esijos įsidemėjimus (percepcijas).

Ištyrinėdamas išgemancias, nenulygsvertas psichiškai prilygime asabas, kuriose persirgta dvasiška liga yra palikus nekuriuos įpėdžius (pasiveikimas su defektu), aš visados persiliudijau, jogiai jos negali — o ir netykia — suprast abelnos, augščiausios gyvenimo prasmės. Jos pasikakina geriausiam priepuolyje tik atstrunijimu (atstatymu) esijos gi idejos apie priežastį, pradžia, kriesą (gala) ir mierį esamojo jas neinteresavoja ir joms nėra prieinamos. Įpač interesna yra tyrinėti tokias netobulias asabas, jei jos yra gavę augštesnį apveidavymą (apšvietimą, Bildung). Negaliu užmirštie vieno vaistytojo (gydytojo), liga kurio ilgai tęsėsi, kaipo doriškas kvailiojimas. Daug adynų aš esmi praleidęs su juom, skotodamas jam išaiškīt, jogiai apart smagaus ir nesmagaus, teisingo ir melagingo, yra da geras ir piktas, bet visos mano prabos nepasiekē jokio pasisekimo (gandėjimo). Jo darodymai buvo labai pasekmėti ir, reikia sutiktie, suvis išmaningi. Jis stigavojo, jogiai nēr nieko, kas jį liudytų daryt betką apart to, kas yra jam smagu. Jis neturėjo jokių idealų, apart idealo asabinės laimės, — ant rešto ir tas buvo sukivinkliota. Protas ant tiek netobulas, jogiai negali pasikelt augščiaus svieta apsirovijimų ir apimt (aprėpt) abelną ideją visą esamąjį, neturi pajiegos numanyt, kas tai yra pareiga (skelėjimas), Štai dėlko doriški silpnapročiai negali numanyt apie gerą ir pikta, pasekmėje ko jiems niekados negalima yra išreikšt, kas tai yra pareiga do viena. Idant parodyt, kokį laipsnį gali pa-

sekt nepavoravijimas žmogaus išgemančio asabose su netobulomis smegenimis, atsišauksiu ant apskelbtos mano istorijos ligos ligonio, padariusio kelis uždegimus (ugneles). Nežiurint ant to, kad jis yra mokinėsis augštesniam uždėjime ir galėjo paprastose įtarmėse gyvenimo elgties kaip abelnai davadni žmonės, jis suvis nenumanė, koks baisus nusidėjimas apsunkinęs yra jo sąžinia: laike ugnelės neteko gyvasties jo draugas. Negaliu užmirštie vieno al'koholiko, vyro abelnai priimtoje prasmėje gero, užmušusio al'koholiškam transe savo pačią. Jis, užsiverždamas, tvirtino, kad jo žmona pati kalta, kad savo piktu charakterium ji jį pastumėjo ant nusidėjimo, kad pagal bumenę yra reikalinga jojo gailautie, dėlto kad už šį veikalą jis yra sėdėjęs kalėjime, ligonbutyje, netekęs yra vietos ir t. t. Šie ligoniai jokiū būdu negalėjo suprasti, jogiai žmogus neesti tarpu, bet mieriu, jogiai jie yra padarę didžiausią nusizengimą. Tokių pavaizdų galima paduoti daugelį. Įstabi nepajiega suprast gerą ir pikta, nepriesmė doriško zokono dušioje šių ligonių giliai nustebina pasirgėtoja: tas, kas dėl normalno žmogaus esti taip aiškiu, taip įkalbingu, — dėl doriškai silpnapročių suvis neprieinama.

IV.

Ir taip, patol'ogiškas stonas pirmiausiai atveda ant apsilypimo dorumo. Nestobuodami pakol paelės, kokioje eina suirimas elementų doriškos sferos, mes vienok galime sakyti, kad nedasiplėtojimas arba suirimas idealų ir sujungtų su jais jautimų yra pirmu apsiyovijimu netobulumo nerviško sistemato. Potam nerviško sistemato liga atveda ant apsilypimo ir, toliaus, ant aprėpno praradimo simpatijos dėl artymų. Angalo, nerviško sistemato liga veda ant apsilypimo valios, perka ligonis negali randytie motyvais paties savo naudos, nevat jaigu jis suvis išmanančiai supranta savo interesus. Dėlto jogiai nedasiplėtojimas doriškos sferos neretai yra pasirgimu sulygįtinai ganėtiname protišku pajiegų išsiplėtojime, dvasiška liga pirmiausiai suardo ligonio dorumą ir tik potam jo protiškas pajiegas, tai mes turime tiesą tvirtit, jogiai dorumas yra sandėlingiausiu, augščiausiu apsiyovijimu mūsų dušios, o todėl ir nerviško sistemato, jogiai doriškas tobulumas dar labjaus, neng protiškas, galimu yra tik aprėpnai sveikame nerviškam sistemate.

Šis dugninis (pamatinis) išvedimas, gautas keliu tyrinėjimo pasekmių apnuodijimo nerviško sistemato, yra patvirtinamu pasirgėjimais sapnuose, studijavojimais prigimtų nusizengėlių ir, ant galo, duotiniais visosvietinės istorijos.

Seniai yra patėmyta, jogiai sapnuose žmogus nejaučia graužimo sąžinios, dėlto jogiai jis nesu-

pranta nedorumo jo veiksmų. Karpenter paduoda, kad jo vienas pažįstamas, žmogus giliai-dieivotas, buvo matęs sapne, buk jis padaręs yra nusizengimą, priegkam bijojosi but pakartu; suomonės-gi, jogiai jis yra padaręs nusidėjimą nedora, ir graužimo sąžinės suvis nebuvo. Kiekviens iš mūsų patvirtis, jogiai sapnuose jis beveik niekadods nedaro gerų darbų, niekadods nesikivoja su egoistiškais pajaudinimais, visados veda siaurai-egoistišką gyvenimą.

Netobulumas nerviško prigimtuose nusizengėliuose sistemato vargiai paduotinu yra į abejojimą. Jaigu da nepilnai yra išaiškita, kame užsilaiko ta netobulybė, tai vis-vienok faktų yra pakaktina, idant tvirtit, jogiai nerviškas prigimtuose nusizengėliuose sistematas mažiaus tobulas, neng sveikuose žmonėse. Tolymesni tyrinėjimai išreikš, kame yra ta netobulybė, — ar yr tai atavizmas, arba liga, arba, ant galo, įpatinga forma netobulumo. Nevat toks smarkus kritikas itališkos iškalos kriminalistų, kaip Tard, pripažįsta darodnumą tyrinėjimų Marro, kuris atrado, jogiai 53% (procentų) užmušėjų tėvai buvo senesni už 40 metų; nuosimtis teisingų žmonių dusyk mažesnis; gimdytojai nusizengėlių miršta nuo ligų smegeninių dusyk tankiaus, neng teisingų žmonių gimdytojai. Tai yra, palikuoniai apsilypusių arba ligustų organizmų turi mažesnę pajiegą but dorais, neng palikuoniai sveikųjų. Ant rešto, doktrina kriminalnos (galvinės) antropol'ogijos ant-tiek visiems žinoma, jogiai yra reikalinga privest darodymus betarpinio artymiausio priegulėsčio tarp laipsnio tobulumo nerviško sistemato ir tarp laipsnio dorumo, kurios paduoda ši žinių skrytis. Visa šios doktrinos užduotė, visas josios originalnumas ir užsilaiko įvardžiai tame, kad jiji jieško nustobuoti ir išreikšti ryšį tarp sustrunijimo ir funkcijų (atiteisimų) nerviško sistemato ir tarp doriškos žmogaus pusės. Ši iškala suvis tikrai suprato, jogiai nusizengimas turi but objektu fiziol'ogisko, o ne sociol'ogisko tyrinėjimo, ir Manuvrjė suvis klaidingai tvirtina priešingą.

Ant galo, istorija visų tautų patvirtina užrakinimą, jogiai dorumas yra proporcionálnu sveikatai nerviško sistemato. Dorumas krikščioniškos doktrinos buvo mažai prieinamas dėl išlepito greko-rymiško svieto: pirmutiniai, išidėmėjusieji šį dangišką žodį, buvo stiprus sveiki žvejai. Jaunos, sveikos, sylų pilnos germaniškos ir slavėniškos angščiaus už kitas tautas ir pilniaus už jas priėmė evangelišką dorumą. Mes ir dabar regime, jogiai sveikos, turinčios pajiegas į gyvenimą dermės, pavaizdan negrai (murinai) greit pasisavina evangeliškas tiesas. Pajiega išidėmetie ir įkunytię šią doktriną yra tikru užstovu gyvumo tautos. Išgimimas ir išmirimas tautos pirmiausiai

apsireiškia nupuolimu josios doriskam prilygime, kaip tą darodo istorija daugelio valstijų.

Išgimimas ir išmirimas paskyrų dermių taipogi prasideda nupuolimu doriskam prilygime. Morel, ant pamato daugelio pasirgėjimų, skaito už tipiską šiokį parėdką išmirimo dermių: pirmoje kartoje istvirkimas dorumo, al'koholiški prabingimai, antroje — girtavymas, maniakalni antpuoliai, progressiviškas stabas, trečioje — hipochondrija ir mel'ancholija, ketvirtoje — silpnaprotystė, idiotizmas, išmirimas dermės. Nepaduotina yra nė mažiausiam abėjojimui, jogiai palikuoniai nusižengėlių ir girtuoklių, tankiaus, neng palikuoniai teisingų ir blaivių, serga dvasiškomis ligomis.

Sveika tautų nuovoka visados numanė apie artymiausių betarpinį ryšį tarp sveikatos ir tarp dorumo, išskyrė etiką ir mediciną ir pastatė jas po apgynimu religijos, atidavė vienoms ir toms pačioms aprupinimą, kaip savo sveikatos, taip ir savo dorumo. Isteigtojas (uždėtojas) praktiškiausios religijos, Mahomet, kaip žinoma, įstatymus higijenos — apmazgojimus, nevartojimą spiritinių gėrymų, kiaulienos — iškelė į zokonus religijos, kas parodo, kokią augstą vertę jis prirašinėjęs yra fiziškai sveikatai.

V. Ciz.

Senovės pinigai ir jų vardai pas Rusus ir Lietuvius: Archolėogiškai-filologiškai tyrinėjimai Pruso.

(Pabaiga).

Tikiu, ir lenkai turi savišką išreiškimą dėl žodžio „pieniadz“, bet kas pasakytą apie rusišką „pieniaž“, tas daugume tinka ir dėl žodžio „pieniadz“. O dar labiaus delto, jog abudu juodu yra suvis iš vienos versmės semti, kaip tai aiškiai matyti ir sudėjimu judvejų.

Apie vokišką vardą pinigą „Pfennig“ reikia pasakyti, jog jis yra tai vardas skirto pinigą, bet ne abelnas, kaip minėti slovėniški vardai. Panešdams ant lietuviško „pinigas“ — jis suvis skiriasi nuo slovėniškų „pieniaž“ ir „pieniadz“. Ir delto kalbėdami apie „Pfennig“ turime tikrai palyginti vokišką ir lietuvišką žodį, ir iš šito palyginimo ištraukti, kas bus naudingo dėl klausymo.

Kaip jau sakytą — žodis „pinigas“ turi savo išguldymą, savo šaknį lietuviškoje kalboje. Žodis „Pfennig“ vokiškoje netur jokio išreiškimo ir kitų ant jo užnešančių žodžių toje kalboje nerandame. Kitaip sakant, daleidę, jog jis yra vokiškos kilties, turėsime pripažinti, jog jis atsirado kalboje Vokiečių be tėvo, be motinos, be jokių gimininių, genčių, suvis vienstypiai. Bet jaigu mes vokiškoje kalboje nerandam žodžių skambėjimu panašiančių ant „Pfennig“, tai vienok randame žodžius panašius sudėjimu. Taip mes randame antrą irgi kulturišką žodį „König“. Šitie du vokiški žodžiai „Pfennig“ ir „König“ turi didelį panašumą sudėjime su rusiškais ir lietuviškais atsakančiais žodžiais. Taip.

Lietuviškai:	pinigas	kunigas
Rusiškai:	pieniaž	kniaž
Vokiškai:	Pfennig	König

Išiziūrėdami šituos žodžius, matome didelę analogiją jų sudėjime. Kaip vokiškoje kalboje, taip ir rusiškoje skirti žodžiai labai panašiančiai skamba ant atsakančių lietuviškų žodžių. Kitaip sakant, visi šitie žodžiai yra vieno paėjimo. Matėme mes jau, jog žodis pinigas tikrai lietuviškoje kalboje gauna sau aiškų vistorišką: — kulturišką išaiškinimą, matėme jau, jog Rusai imdinėdami iš visur vardus pinigiskųjų ženklų, galėjo žodį „pieniaž“ paimti nuo Lietuviu. Jog tas dalykas galėjo atsitikti, mes randame da ir kitą darodimą, kaip va: tikrai seniausiuose Rusų raštuose randam žodį „pieniaž“ ir tikrai giliausioje senovėje vartojo žmonės „pintus“ iš sidabrinų pynių „pinigus“, kaip tai rodo radinės kapinėse senovių. — Dabar meskime akį ir ant žodžio „kniaž“. Apie metus 839 po Kristaus gimimo Graikų impėratorius Teofilas minavoja apie pasiuntinius nuo žmonių, kurie savę vadino „Rhos“, o savo valdoną „hokanu“. Pasiuntiniai šitie buvę nuo Rusų. Karamzinas savo vistorijoje sako, jog ir laike Vladimiro kunigaikštį savo Rusai dar vadino „hakanu“. (Tom. I pasarga 106). Tikrai vėlesnioje gadynėse Rusai pasisavino vardą „kniaž“. Ir galime mislyti, jog ne anksčiaus tai padarė kaip pabaigoje IX amžiaus. Lietuviai savo kalboje turi keletą žodžių dėl vadinimo valdonų. Turi žodžius: karalius, kunigaikštis, bajoras ir kunigas. Iš jų bajoras galėjo būti nuo Rusų paimtas; karalius — tegul bus išmestas iš skaitliaus tų žodžių, apie kuriuos čion kalbame. Lieka du: kunigas ir kunigaikštis, iš kurių antras yra stačiai paėjęs iš pirmo. Dėlto galima pasakyti, jog Lietuviai ir giliausioje senovėje vartojo tikrai vieną vardą dėl vadinimo savo valdonų — vardą „kunigas“.

Iš vistorijos Karamzino (T. I pasarga 93) matyti, jog I amžiuje po gimimo Kristaus Norvegų valdonas Halfdanas atėjęs į musų kampą paėmė už pačią dukterį valdono Eimunto. Šita pavardė yra stačiai lietuviška ir dabar da Kauno apygardėje beėsanti. Kitaip sakant, jaigu tikėti toms versmėms, iš kurių sėmė Karamzinas, tai jau Lietuviai I amžiuje gyveno dabartinėse savo vietose ir turėjo valdonus, kuriuos kitaip negalėjo vadinti, kaip kunigais. Tokiu budu Lietuviai negalėjo imti savo žodį „kunigas“ nuo Rusų, nės anksčiaus už anuos turėjo valdonus. Freitagas (kartiny srednewekowoj žizni) taipogi minavoja, jog Vokiečiai ilgai neturėję vardo dėl vienvaldonio, nės neturėjo jojo beveik iki V amžiaus. Dėlto ir nuo jų negalėjo Lietuviai skolinti savo žodį „kunigas“. O da jaigu pridėsim Freitagą mastį apie tai, kad geriausios pajėgos ir augsčiausia kultura Germanų buvusi ne ant romiškos ežios, nė ant Reino, tik į ritus nuo Labos (Elbos) ritzieminė' šalyje, — tai lengvai suprasime, jog Germanai — Vokiečiai nuo savo susiedų ritzieminių kraštų daugumą kulturos ir pramonių visokių galėjo imti. O šitais susiedais buvo lietuviszkos tautos. Per tai išsireiškia, jog nuo Lietuviu paėmė jie ir žodį „kunigas“ ir perdirbo saviškai į „König“.

Tuo labjaus galima šitai hypotėzai vieryti per tai, jog žodis „kunigas“ lietuviškoje kalboje turi aiškų kulturiškai-vistorišką išguldymą. Senovių gadynėse pajiega ir valdžia buvo tai sinoniniai. Kas buvo drutas, tas ir buvo valdonas. O katras žmogus drutas (stipras) tas ir nemažo kuno, kitaip sakant „kunigas“. Tokiu budu — valdonas ir kunigas iš pradžių buvo tai sinonimai. Iš šito žodžio kunigas amžiams sukakus pasidarė — kunigas, o iš jojo ant galo emė pradžių ir kunigaikštis. Tuom tarpu žodis „König“ vokiškoje kalboje netur jokio ženklinimo ir taipogi vienstypiai stovi, kaip ir žodis „Pfennig“. Dėlto

galime tvirtinti, jog Vokiečiai savo vardą „König“ pats savo kalboje nesutvėre, nės neturėjo iš ko tvirti. Greičiaus galima tikėti, kad jis nuvo paimtas iš lietuviškos kalbos, kurioje turi aiškia šaknį ir aiškų vistariskai-kulturiška išreiškima. Lygiai galima išrodyti ir apie rusiskai žodį „kniaz“. Ant galo ir analogija ir augsčiaus minėti davadais rodo, jog ir „Pfennig“ galėjo tiktai nuo lietuviško žodžio „pinigas“ pradžia savo išvesti.

Lietuviai jau gilioje senovėje turėjo pinigą ir skirtus vardus dėl skirto didumo ir paveiklo pinigų. Taip turėjo „grašius“, turbūt pergręstus dėl movimo ant šniurelių, turėjo „skatikus“. Šiandien tyrinėdams da senovės palaikus, užsilikusius kur-nekur pas mūsų žmonės matome, jog Lietuviai turėjo įpatingą skirtą skaitliavimą.

Kaip pas daugumą labai senų tautų ir pas Lietuvius pamatu skaitliavimo arba rokundos buvo ne skaitlius dešimts arba penki, bet trys ir šeši. Taip ėjo skaitlius:

Skatikas.

Du skatikai arba grašis.

Trys skatikai arba dvilekis.

Keturi ir penki skatikai neturėjo savo skirtų vardų.

Toliau ėjo jau įpatingas skaitlius:

6 skatikai arba 3 grašiai vadinosi trečiokas

6 grašiai „ 6 šeštokas

12 grašių „ 2 šeštokai

18 grašių „ 3 šeštokai ir t. t.

30 grašių „ 5 šeštokai arba puse kapos grašių.

Stambesni skaitliai buvo tai kapos grašių:

Kapa grašių arba 10 šeštokų

2 kapos grašių arba 20 šeštokų ir t. t.

Tolimesnį skaitlių šiandien sunku atminti, vienok galima mislioti, jog toliau galėjo ant „pundų“ rokuoti. Ant šitos mislies užveda rokundos kitų daigtų užsilikusios Lietuvoje. Taip linus ir kanapes rokuoja ant griščių (gristė) ir pundų. Suverptus linus ir kanapes skaito ant posmu, iš posmų daro tolkas, iš tolku — pundus. Jaigu dabar daleisime, jog senovėje grašiai buvo tai pergręsti pinigai dėl pamovimo ant šniurelių ir tokiu budu galėjo buti ir į pundus sudėti, tai daleidimas, jog kapos grašių galėjo toliau ant puudų skaitytis gaus naują paramą.

Kokiu budu buvo išgrėžiamos skylės t. v. Perkuno-kulkose?

Jau seniai archeol'ogai pradėjo sukti galvas, stengdamiesi daėti, kokiu budu senovėje žmonės galėjo išdirbti iš akmens tokius dailius daigtus, kaip va akmeniniai plaktukai, vadinami Lietuviu ir Žemaičių „Perkuno-kulkomis“.*) Kad visi išdirbiniai iš tekjto akmens išpradžiu buvo apdaužomi, pakolaik neapturejo atsakančios formos, o paskui buvo lyginami tekiniu arba bružiniu su pagelba kito lygaus akmens, smilčių ir vandens, tai nieks dabar jau neabejoja. Bet kokiu budu senovėje Lietuviai, nepažidami dar metalų, galėjo išgręžti akmenyje skylę? Štai klausymas, kurį jau ne vienas archeol'ogas stengėsi

išrišti. Tikresnį vienok atsakymą ant šito klausymo davė tik neperseniai p. T. Daugirdas, žinomas archeol'ogas, mūsų vientautis. Savo dasekimą p. D. yra apgarsinęs lenk. laikr. „Pamiętnik Fizyograficzny“ už 1890 m., kur skyriuje antropologijos, po užgalve „Wiadomości o wyrobach z kamienia gładzonego znalezionych na Żmudzi i Litwie“, tarp kitų dalykų yra kalbama ir apie tikriausią budą gręžimo skylių akmeniniuose kirvukuose.

Kas atsieina buvo gręžimo skylių kirvukuose, iksiolaik buvo skirtingos nuomonės. P. D., žingeidaudamas dažinoti, kaip tai mūsų sentėviai be metalų galėjo taip dailiai išgręžti akmenyje skylę, pradėjo jieskoti archeol'ogiskoje rašliavoje, ar jau kas neišrišo šiaip-taip šito klausymo, o su sykiu ir pats bandė tokią-pat skylę akmenyje išgręžti. Rašliavoje jis rado trumpą tik pamėnimą apie gręžimą skylių Perkuno-kulkuose veikale gr. K. Tyškievičiaus „Apie kurganus“ (O Kurhanach pusk. 165—169), paduodančio tenai ir nuomonę tame dalyke p. C. Grevingk'o profesoriaus Dorpato universiteto. Šitas vienok paminėjimas daėjęs į rankas p. D. tiktai tąsyk, kada jau jam pačiam pasisekė žemiaus paduotu budu išgręžti akmenyje skylę.

Pirmneng aprašysime budą, kokiu p. D. yra išgręžęs akmenyje skylę, laikome už reikalingą priversti nuomonės C. Grevingk'o ir gr. K. Tyškievičiaus, kas atsieina užimancio mus dalyko.

C. Grevingk prisilaiko nuomonės, kad neretai randami Lietuvoje akmeniniai capai (arba kaip jis vadina, cilindriai) buvę vartojami dėl išlyginimo išgręžtos jau skylės; šitie capai savo storamjame gale esą lygus. Bet jis daleidžia, kad galėję buti ir tokie capai, kuriais pačios skylės buvę gręžiamos. Pagal C. Grevingk'ą skylės akmenyse buvę gręžiamos viena-kart iš abiejų pusių, o pats gręžimas buvęs atliekamas tokiu budu: išpradžiu iš abiejų pusių buvę daromos negilios duobutės, į jas buvę atremiamu du gražtu, nepajudinimai prie ko-nors pritvirtytu, pats-gi akmuo tarp juodviejų smarkiai sukęsis, ir tokiu budu, prie pagelbos smilčių ir vandens, skylė lengvai buvus išgręžiama. C. Grevingk, užtėmyjęs, kad šonai skylių pačioj pradžioj esą lygesni, nei toliaus, tvirtina, kad capai pradėdavę gręžti labai smarkiai ir kad pertai pati prietaisa dėl gręžimo skylių buvusi kur-kas tobuliaus įstaisyta, nē pirmykštis, Kalmukų tekilas. Jis taipos-gi yra patėmyjęs, kad kiekvienam beveik plaktuke skylė truputį kreivai išvesta; šis dalykas pagal jį paeinas nuo tuo, kad gražtai, stengdamiesi įeiti vis giliaus, iškreipę akmenį iš pirmykščio kelio. Didelis skaitlius randamų Lietuvoje ir Žemaitijoje akmeninių capų darodas, kad kirvukai ir plaktukai buvę išdirbami ant

*) „Perkuno-kulkomis“ žmonės vadina visokius išdirbins iš tekjto akmens, ar tai su skylėmis, k. v. plaktukai, kirvukai ir poterukai ar tai be skylių, k. v. pleiskai ir kaltai. Čionai po varda „Perkuno-kulka“ suprantame išdirbinius tik su skylėmis.

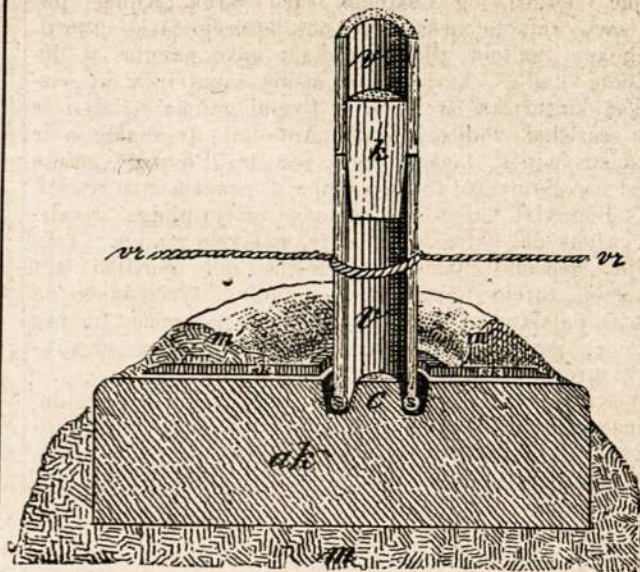
vietos. C. Grevingk daleidžia, kad nekurie, įpač labai dailiai išdirbtieji kirvukai galėję būti gręžiami su pagelba metalinių gražtų, padarytų pavzdyje volės.

Gr. K. Tyškevič nesutinka su nuomonėmis C. Grevingk'o. Jis tvirtina, kad akmeniniai capai, budami taip lygus ir suvis apvalus, jokiu budu negalėję būti vartojami dėl gręžimo skylių akmenyse; lygus paviršis tų capų, o taipogi ir tas dalykas, kad jie taip gerai pristoja prie šonų skylės, aiškiai darodas, kad akmeniniai capai buvę vartojami tik dėl išlyginimo skylės. Peržiūrėdamas kirvukus tik su pradėtomis skylėmis jis persitikrines, kad gręžimas buvęs pradėdamas iš vienos pusės su kokia ten smaila ir aštria įtaisa, padarydavusia tik siaurą skylę; šita skylė buvus paskui padidinama su pagelba kito gražto truputį storesnio ir ant galo jau su pagelba suvis storo gražto; galutinai-gi skylė buvus išlyginama su pagelba augščiau paminėtų akmeninių capų arba cilinderių. Gr. K. Tyšk. tvirtina, kad skylės jokiu budu negalėję būti gręžiamos sykiu iš abiejų pusių, kaip davadžiojas C. Grevingk, nes jaigu tikrai taip butu buvę, tai skylė abiejuose galuose butų buvus vienokio didumo, tuomsy-gi visuose rastuose kirvukuose skylė iš vieno galo esanti didesnė, nė iš kito. Gr. K. T. suvis n'ėsas matęs kirvukų, kuriuose skylės butų buvę išgręžtos kreivai; pasiremdamas ant šito jis sutinka su nuomonė Grevingk'o. kad skylės buvę gręžiamos su pagelba kokios-ten geriaus apmislytos mašinos.

Tiek tiktai žinių apie gręžimą skylių kirvukuose ir plaktukuose radęs p. Daugirdas veikale Gr. K. Tyškevič'iaus, bet jis radęs jas jau tasyk, kada jam pačiam pasisekė skylė akmenyje išgręžti.

Pirm savo dasekimo p. D. buvo girdėjęs nuo prof. Juozupo Przyborowski'o, buk kokisten archeol'ogas Amerikoje buvęs išgręžęs skylę akmenyje su pagelba aržuolinio kuolelio. Turbut šita žinia ir atvedė p. D. ant mislies, kad gal ir Lietuviai grąžė skyles akmenyse su pagelba medinių gražtų; bet kadangi visuose nepabaigtuose kirvukuose p. D. buvo matęs mažiaus ar labjaus gilų revelį pavyzdyje rinkutės, o viduryj' nejuditą capuką, tai galėjo iš to ir nuspręsti, kad Lietuviai turbut gręžė skyles akmenyse ne su pagelba medinio kuolelio, bet su pagelba medinės volės. Pasiliko jam tik įsitaisyti medinę volę ir pabandyti gręžti akmenį.

P. D. nusipjovęs dvi šakuti bezdo, vadina-mojo lotiniškai Sambucus racemosa, nupjovęs lygiai galus jų išstumęs šerdį su šipuluku ir tokiu budu apturėjęs dvi medini voli (V. ir v.); į vieną trumpesnę (v) jis dručiai įkalęs kuolelį (K),

Šitas piešinys perstato vertikališką perpjovimą pagal ašį abiejų volių V. ir v.).

o išsikibusį jo galą pasmailinę, idant apie jį lengvai galėtų suktis ilgesnėji volė (V). Ant ilgesnėsės volės jis apvyniojės vieną eilę virvukės (vr) ir tokiu budu apturėjęs prietaisą, panešančią ant skulptorių violino arba kalvių gražto.

Paskui paėmęs jis lygų akmenį (ak) ir prirtvirtinęs jį prie stalo su pagelba molio (m), idant akmuo gręžiant negalėtų pasijudėti. Ant viršutinės pusės akmens prilipinęs taip-pat su pagelba molio nedidelę skiedrą, kurioje buvusi išpjauta skylė ne suvis apvali, bet tokia, kad volė (V) galėjusi joje suktis, nepermainydamą savo pirmykštės vietos. Dėl užlaikymo reikalingų prie gręžimo vandens ir smilėių, jis ant skiedros (sk) ir akmens (ak) nulipdęs aplinklui krantelius iš molio (m'm'), taip kad pasidare lyg bliudas, ant kurio dugno riogsojusi tik negili apvali duobutė (iš priežasties skylės skiedroje).

Kada jau viskas buvo taip pritaisyta, p. D., iškrapštęs iš augščiau paminėtos duobutės molį (kuris ten papuolė prilipdant skiedrą prie akmens) ir įdėjęs į ją žemutinį galą ilgesnėsės volės, kurios viršutinis galas buvo apžiovęs pasmailitąjį galvą kuolelio, įkalto į trumpesnę volę (v). Paliepęs savo pagelbininkui stipriai laikyti už mažesnėsės volės (v), idant jį nepasijudėtų, ir spausti žemyn, pats jis pradėjęs traukyti virvukę (vr) į vieną ir į kitą pusę, sykis-nuo-sykiejo papildamas į duobutę smilėių ir vandens. Tokiu budu prasidėjęs gręžimas: volė (V) sukūsis gana smarkiai, o sykiu su ja ir smiltys, kurios graužė akmenį. Idant smailasis galas kuolelio (k) nuo trinimosi neužsidegtu, p. D. tepęs jį sykis-nuo-sykiejo tankais.

Gręžimas ejęs gana greitai. Gręžiant per

pusę valandos kieta granitą, volė (V) įsigrėžus ant 3 milimetrų; šmotelis karariško murmulo turintis storio 6 centim., buvęs išgrėžtas lengvai per 3 valandas.

Tokiu budu grėždamas p. D. apturėjęs skylę suvis tokią, kokia esti kirvukuose ir plaktukuose, t. y. iš vieno galo truputį siauresnę, nė iš kito. P. D. išreiškia tą dalyką tuomi, kad prie volės iš vidurio ir iš lanko prilimpą grudeliai smilčių, kurie, sukdamiesi sykiu su volė, bružina, graužią akmenį, o kad viršutinėje dalyje skylės smiltys ilgiaus sukasi, nė apatinėje, tai ir tam gale plačiaus jos išgraužią skylę. Pagal manę, nevienokis platumas abiejų galų skylės paeina greičiaus nuo to, kad volė V, budama padaryta iš bezdo šakos, buvo nevienokio storumo abiejuose galuose: kadangi skylė buvo pradėta grėžti stornomju galu volės V, pertai ir pradžioj' ji išsigrėžė plačiaus, nė žemiaus, kur nusidilinus storamjam galui sukosi jau plonesnysis.

Kiekvienas papylimas smilčių atsižymis ant šonų skylės ir capų gilesniu užrėžimu, kuris paeinaš nuo to, kad ką tik įpylus smiltis jų grudeliai esant aštresni, o pertai ir labiaus tada išgraužiant vieną vietą skylės. Aišku, kad juo akmuo bus minkštesnis, juo tie užrėžimai bus aiškesni.

Šitokią prietaisą labai lengva esą įsitaisyti; reikia tik dėlto medžio, šniuro, molio, vandens, smilčių, taukų ir peiluko, kurį lengvai galis užstoti titnaginis peilukas. O kadangi visi šitie daigtai neatbutinai turėję buti žinomi mūsų senėviams, tai ir pagal p. D. reikiant daleisti, kad ir jie galėję tokiu pat-budu grėžti skyles akmenyse.

P. D. sako, kad volės galima esat padaryti iš paprastojo bezdo (*sambucus nigra*), iš putino (*Viburnum opulus*), o taip-gi ir iš kitų medžių, turinčių storą šerdį. Pats padarymas volių esąš gana lengvas: reikia tik išpjauti šakutę medžio, ką lengva esą padaryti ir titnaginiu peiluku, ir išdurti iš jo šerdį jaib-kokiu šipuluku.

Volė V. galint buti ir iš minkščiausio medžio; navet iš labai kieto medžio ne taip gerai grėžiant, kaip volė iš minkštesnio medžio: mat smilčių grudeliai, įsigrusdami į apatinį galą volės V, padaro tenai susistorinimą jos šonų; juo minkštesnis medis, juo susistorinimas tas buvęs didesnis (daugiaus smilčių prisigrusią), o tuom pačiu ir grėžimas eisiaš sparčiaus. Volė V. greitai nudylant, bet ją galima esą permainyti Volės neturį linkti, o pertai prigulį jas pasidirbti iš sauso medžio.

Kanapinę virvukę (jai senovėje kanapės nebuvę dar žinomas) galėję užstoti virvukę iš gyvulio kailio arba iš žarnų. Vietan taukų galima esą pasigauti minkštų grybų.

P. D. esąš matęs kelioliką pabaigtų ir nepabaigtų kirvukų, ant kurių esą žymiai, kad grėžimas buvęs pradėtas keliose vietose; šis dalykas paeinaš nuo to, kad skiedra iš priežasties blogo pritvirtinimo pasijudinus iš savo pirmykštės vietos.

Neretai tenką užtėmyti, kad capai buvę nulaužiami, pirmneng skylė buvus išgrėžta. P. D. sako, kad turbūt jie buvę tyčia nulaužiami, nes grėžiant giliai skylę geriaus juos numušti, kas lengvai duodaš padaryti; bet delko geriaus, tai p. D. neišaiškina. Man rodos, kad tie capai galėjo buti numušami ne dėlko kito, kaip tik del palengvinimo grėžimo: mat juo giliaus skylė grėžiasi, juo volė V labiaus nudyla, o ipso darosi siauresnė, o pertai ir jai sunkiaus yra sukštis apie capą.

P. D. yra tos nuomonės, kad tie capai suvis nebuvę vartojami dėl išlyginimo skylės, kaip mislyją prof. C. Grevingk ir gr. K. Tyskievič: pirmą, jie dėlto esą pertrumpi, o antrą skylė su nelygiais šonais butų dar geresnė, nes drūčiaus laikytusi ant koto tokis kirvukas, o pertai ir išlyginimas jos butų suvis nereikalingu darbu.

Jis taip-pat nesutinka su nuomone C. Grevingko, kad dėl grėžimo butų buvę vartojamos metalinės volės: kada buvo daromi akmeniai kirvukai, tai juk nebuvę žinomi metaliai.

Savo davadžiojimus dalyke grėžimo skylių akmenyse p. D. taip užbaigia. „Esu nuomonės, kad visos skylės išdirbuose iš akmens tokiu budu buvo grėžiamos; juo mažesni diametrą turėjo skylė, juo lengviaus buvo ją išgrėžti, nes lengviaus yra surasti storą šakutę augmens. Dėlto tai retai atitinkame išdirbiniuose iš akmens skyles platesnes, kaip per 2^{1/2} colio“.

Kad tokiu budu, kaip aprašo p. D., galėjo Lietuviai senovėje grėžti skyles kirvukuose ir plaktukuose, tai mes neprieštarujame. Bet idant visos skylės senovėje taip butų buvę grėžiamos, tai ant to negalime tikti, nes yra faktai darodantieji, kad skylės turėjo buti grėžiamos ir kitokiu budu.

Ir taip, yra vienas faktas aiškiai darodantis, kad skylės akmenyse buvo taip-gi grėžiamos ir su pagalba medinio kuolelio, t. y. nevisados buvo grėžiamos su pagalba volės, kaip nori p. D.

Augščiaus jau matėme, kad gr. K. Tyskievič savo veikale „Apie kurganus“ užsimena apie uždirbinius iš akmens su skylemis tik pradėtomis; pasiremdamas ant šitų išdirbių jis tvirtina, kad skylės akmenyse buvo grėžiamos su „kokia-ten aštria ir smaila prietaisą“. Iš šito turime nuspręsti, kad pradėta skylė ant tų išdirbinių turėjo turėti formą smailios lygios duobutės; nes jaigu butų buvęs juose nepabaigtas capas, kaip nepabaigtuose kirvukuose p. D., tai juk gr. K. T. nebutų tvirtinęs, kad grėžimas buvęs

pardedamas „kokia-ten aštria ir smaila prietaisa“. O jaigu priimti už faktą, kad pradėtos skylės tuose išdirbiniuose turėjo formą aštrios ir smailios duobutės, tai neatbutinai reikės daleisti, kad šiame atsitikime jos buvo grėžiamos ne su pagelba medinės volės, kaip kalba p. D., bet tik su pagelba medinio kuolelio.

Negalima taip-gi sutikti ir su tuomi, idant senovėje Lietuviai būtų gręžę skylės išdirbiniuose iš akmens neatbutinai su tokia-pat prietaisa, su kokia gręžė p. D. Kodėl-gi negalima daleisti, kad tąsyk dėl grėžimo skylių akmenyse buvo vartojama prietaisa, vadinama šiandien driežlium?*) Driežlių seniaus galima buvo atitikti pas kiekvieną ukinį, nes jie tąsyk užstojo plieninius grąžtus, kurie nebuvo da taip išsiplatinę. Dabar jau driežlius rečiau pasitaiko matyti, ir jie dabar yra vartojami tik dėl išgrėžimo skylukų šukėse sutrukusių molinių puodų dėl surišimo jo. Driežlius yra tai prietaisa, kaip matome, neišmislė; jį lengvai galėjo ir senovėje įsitaistyti dėl grėžimo skylių kirvukuose ir plaktukuose; idant grėžiant skylę pasiliktų capas, vieta kuolelio driežliuje turėjo užstoti medinė volė; dėl išgrėžimo prastos skylės, be capo, galėjo būti vartojams driežlius suvis panašus ant šiandieninio, tik be vinies. Prietam dar driežlius yra daug geresnis dėl grėžimo skylių akmenyse, nė prietaisa p. D.: prie jo ikvaliai yra vieno žmogaus, kuris ir suka ir spaudžia kuolelį, tuomsyk-gi grėžiant su prietarsa p. D. reikia dviejų, iš kurių vienas turi stipriai laikyti viršutinę volę ir spausti, o kitas-traukti šniurą; apart to driežlius griečiaus sukasi, nė prietaisa p. D. Žinoma, kad ir driežliu grėžiant skylę akmenyje, reikia neabutinai pasigauti smilėių ir vandens.

O gal da ir kaip kitaip buvo įtaisyta prietaisa dėl grėžimo skylių išdirbiniuose iš akmens?! Ką gali žinoti! Vienas tik daigtas dabar tikrai yra žinomas, o tai, kad pats grąžtas buvo iš medžio ir kad grėžėsi prie pagelbos vandens ir smilėių.

J. Bitaitis.

*) Driežlius susideda iš kuolelio ir skersinio sujungtų tarp savęs virvukė. Kuolelis yra apvalus ir turi storio apie 1 colį; į vieną jo galą yra įkalta vinis su paplotu galu, o prie kito prietaisa virvukė pačiu savo viduriu taip, jogiai pasiliekti du liuosu jo galu vienokio ilgio. Skersinis turi ties pačiu viduriu skylę tokio didumo, idant perkištas per ją kuolelis lengvai galėtų sukintis; prie abiejų galų skersinio yra pritvirtinti liuosi galai virvukės.

Jai laikant už galų skersinio pradėti traukti jį augštyti ir žemyn ir prietam laikyti, idant iš pradžių apsvyniotų ant kuolelio vienas galas virvukės, o paskui šitam nusivyniojant vyniotusi kitas, tai kuolelis pradės sukintis į vieną ir į kitą pusę, o sykiu su juom ir vinis kuri tokiu budu ims gręžti medyje skylę.

Korespondencijos.

Iš Suvalkų rėdybos. Neperseniai pasimirė vienas garsus žmogus mūsų rėdyboje — Jurkevycia — užžiūrėtojas pradinių mokslinycių

Suvalkų direkcijos. Jurkevycia reikia žinoti, buvo paskirtas ant užžiūrėtojo ne daugiau, kaip 3—4 menesei, vienok Dievas atsiemė jį pas savę; matyt, per geras buvo žmogus! Jurkevycia atėjo į Suvalkus iš Cholmo; Cholme buvo kelis metus inspektorium pradinių mokslinycių seminarijos; o į Cholmą perejo iš Veiverių; Veiverių seminarijoj' buvo inspektorium kokia 16 metų, jai ne daugiau. Veiverių seminarija buvo atidengta tuojaus po lenkmečiui dėl prirengimo „obrazcovych“ mokytojų dėl pradinių mokslinycių; pagal projektą seminarija turėjo būti saule, kurios gudiški spinduliai šviestu visai Suv. rėdybai. Prieš atėjimą į Veiverius, Jurkevycia buvo prastu mokytoju pradinės mokslinycios kur ten Maskolitijoj'; bet, matyt, mokėjo savę parodyti geru gudu ir energisku žmogum, kad valdžia tiesiog paskyrė jį inspektorium tokios seminarijos. Valdžia neapsiriko: Jurkevycia parodė savę energisku obrusitelium. Atėjęs į Veiverius Jurkevycia prie progas sykį išsitarė: į 10 metų, jai Dievas duos pagyventi, apygardėje Veiverių turės visi (t. y. ir kaimų žmonės) šnekėti maskoliškai. Dėl mokytinių seminarijos tapo įvesta aštri disciplina; šukštu buvo uždrausta mokytiniams šnekėti kitaip, kaip tik maskoliškai, mokslinycios bute ir namieje. Prie Jurkevyciaus tapo įvesta išguldinėti religija maskoliškai ne tik ant kursų, bet ir ant pirmutinių skyrių mokslinycios; tai buvo padaryta labai taktiskai iš jo pusės. Jurkevycia užklausė kunigo, koku liežuvium jisai norėtu išguldyti religija dėl savo mokytinių. Kunigas atsakė, kad dėl lenkų lenkiškai, dėl lietuvių lietuviškai. Kunigas pristatė ir skaitlius mokytinių lenkų ir lietuvių. Turiu pridėti, kad kunigas lenkų rado gana daug — kuone pusę, nes prie lenkų priskaitė visus tuos, kurie meldėsi ant lenkiškų knygų. Kada kunigas savo nuomonę ant rašto Jurkevyciai pristatė, tasai padėjo savo tokią rezoliucija: „nėsa butu labai painu vieniems mokytiniams išguldinėti religija lenkiškai, kitiems lietuviškai, tai geriausiai išguldinėti officialiskame — visiems suprantame liežuvyje — maskoliiskame“. Apuchtinas, žinomas daigtas ant tokios rezoliucijos mielai sutiko, ir paliepta buvo kunigui išguldyti religija maskoliškai.

Jurkevycia tokiu-pat beveik keliu įbruko ir maskoliiskas ikonon į kampus kambarių seminarijos, nežiurint ant to, kad seminarijoj' mokinasi tik katalikai, nežiurint nė ant oppozicijos kunigo.

Su mokytiniais, pabaigusiais seminarija, Jurkevycia rupinosi turėti susinešimus; baigiantiems kasmet kalbedavo, kad jie, budami mokytojais, pas jį drasiai atsilankytu per vakacijas ir šventes. Jurkevycia norėjo tokiu budu savo įtekmę ant jų turėti ir tada, kada buvusieje mokytinei esti

ne po jo valdžia ir dali elgtis, kaip jam patinka. Ir reikia pripažinti, kad jisai meiliai priijiminė savo tuos kaimų mokytojus, kurie pas jį atsilankydavo. Kad parodyti, kaip Jurkevycia laikėsi savo idejos dagi mažmožiuose privėsiu štai kokį faktą. Pagauna sykį jisai „šaltysių“ Veiverių kaimo bredant žuvis seminarijos prude; o reikia žinoti, tasai šaltysius, nors mokinosi anksčiaus seminarijoj, bet niekad maskoliškai nešnekėdavo. Jurkevycia pastatė šaltysiui ultimatum: „jai prižadėsi, nuo šios dienos kalbėti visados ir visur maskoliškai, tai paleisių, kitaipos ne“; šaltysius davė žodį ir pasiliko paleistas. Užstojęs načelniku Suvalkų direkcijos, Jurkevycia iš pats pradžių parodė neišpasakytą energiją. Pirmutinė jo uždava buvo atlankyti visas mokslinyčias. Išsiuntinėjo į visas mokslinyčias savo pranešimus, ant kada jo turi lauktie ir kad tame tarpe mokytojas laikytu mokslinyčioj' vaikus nuo 7 adynos iš ryto iki 7 po pietų. Atlankė apie pusę mokslinyčių savo direkcijos, daugiaus negalėjo, nės ant galo susirgo. Mokytojus ir mokslinyčias visur beveik išpeikė; kiek žinome, tik du mokytoju pagyrė. Senapyėje vokiškos mokslinyčios mokytoja, Valnerį (ten po teisybei nevisai gerai mokėjo) ir Lazdijų — Bagdoną. Bagdoną pagyrė netik užtai, kad jo mokytiniai gerai mokėjo, bėt ir užtai, kad jisai buvo prastai apsirengęs, su sermėga, ir gražiai sau išgyvenęs. Visiems mokytojams, ką nebuvo Veiverių kursus pabaigę, liepė pasitraukti nuo tarnystos. Uždengė dvi privatiškas mokslinyčias Suvalkuose, lenkišką ir maskolišką.

Sušaunkė Veiveriuose, komisiją iš kaimo mokytojų ir dabartinio seminarijos inspektoriaus, dėl peržiūrėjimo rankvedžių mokslinyčių; į komisiją pašaukti tapo: Užupis iš Naumiesčio, Kundrota iš Panemunės, Kupstas iš Garliavos ir Albavyčia iš Kalvarijos. Sanariams komisijos Jurkevycia tiesiog paliepė: atmesti rankvedį Usinskio „Rodnoje Slovo“, dalį pirma ir antrą, ir rankvedį Jevtuševskio „Sbornik Zadač“; o iš rankvedžio Baranovo „Kniga dla Čtenija“ mokyti ne tik trečiame, bet ir antrame skyriuje. Komisija dirbo dvi dieni; kas buvo paliepta, tai priėmė, o pasiulyt nieko nepasiulė, ant galo per taip trumpą laiką nėjokio rankvedžio negalima buvo priderančiai peržiūrėti.*) Jurkevycia butu, žinomas daigtas savo rankvedžius paskyręs.

Toliaus Jurkevycia paliepė mokytojui Seinų mokslinyčios. Kairukščėiui, išversti ant lietuviško istorišką dalį rankvedžio Baranovo, o Suvalkų mokytojui, Kubiliui, kitą dalį tos pačios knygos (kad tik ne geografišką) ir kelis straip-

nius paties parašytus. Vis tai jisai norėjo skyrium knygutėje išleisti ir, žinomas daigtas, graždanka atspausti; šitoji knygutė turėjo buti rankvedžiu dėl išguldymo lietuviško liežuvio mokslinyčiose. . . Štai kokis neišpasakytas buvo darbštumas Jurkevyciaus. Aiškiai matoma, kad dėl idėjos žmogus gyvenol! Dėl pilnesnės charakteristikos Jurkevyciaus dar pridėsiu, kad jisai nekuriuose atsitikimuose elgėsi ne taip, kaip reikėtų elgtis tikram obrusiteliui. Taip, Suvalkuose uždarė ir lenkišką ir maskolišką, privatišką mokslinyčias. Antras faktas: Vilkaviškyje atsidengė vakansija dėl mokytojaus mergaičių mokslinyčios. Nors rupinosi apie tą vietą dvi merginos — lenkė ir gudė (duktė vietinio urėdniko ir dagi su didelėmis protekeijomis), vienok tą vietą jisai davė lenkei, dėlto kad ji buvo atsakantesnė. Šitie faktai parodo, kad Jurkevycia buvo sykiu visgi ir teisingu*) žmogumi.

Negaliu nepaminti šitoje korespondencijoje vieno bjauraus atsitikimo Veiveriuose: viens iš mokytinių seminarijos korespondencijoj' į „Vienybę“ „aprašė“ savo mokytoja, Lapinską (Lapinskas, iš kilimo, lietuvis). Redaktorius Vienybės ėmęs ir prisiuntė Lapinskui tą N. Vienybės, kur buvo patalpita toji korespondencija. Lapinskas baisiai supyko ir atkeršyjo ne vienam, bet visiems mokytiniams šunišku budu. Jisai pakišo liežuvį inspek oriui, kad idėja lietuvių išsiplatinus tarp mokytinių, kad mokytiniai užlaiko lietuviškas knygas ir laikraščius ir dėl persitikrinimo parodavyjo padaryti reviziją. Vieną gražią dieną per lekcijas atėmė inspektorius nuo visų raktelius ir išrevidavojo visų skrynutes. Nieko įpatingo nē pas vieną nerado, vienok viens ar du mokytiniai tapo prašaliti.

Aš gerai nepažįstu Lapinsko ir negaliu pasakyti, koks jis lietuvis, kas jis per žmogus; gal jį ir neteisingai „aprašė“ toje korespondencijoj'; nepagiriū nē pasielgimo redaktoriaus Vienybės, be reikalo tą, N. prisiuntė Lapinskui. Vienok šiaip ar taip, o Lapinskui neišpuolė taip elgtis, kaip jis pasielgė; jis pasielgė taip šuniškai, kad užtai jam gali buti negu tik su lazda atlygita. Paulius.

Iš Latvijos.

Ryga. Nekuris N. apskelbė N. 200 laikraščio „Rižskij Viestnik“ apie tai, kaip atsišaukęs pr. M. Kojalavyčius (pasimirė pabaigoj' praėjusios vasaros) apie šios gadynės Latvius. Garsusis užtarėjas pravoslavijos tarp svetimų gaivalų labai gailinėjis, kad Latviai klysta iš savo istoriško kelio. „Labai graudu“ — pasakęs Kojalavyčius — „kad paskutinį laiką tarp Latvių atsiranda daug neištikimų vadovų, kurie, patys nukrypę

*) Mokytojai ir be to peržiūrėjimo turėtu turėti supratimą apie rankvedžius. Rėd.

*) Tai ne teisingumas, tik taktiškumas ir noras populiariskumo. Red.

nuo savō tikro privalumo, nurodomo istoriskos teisybēs, stengiasi ir Latvių tautą išvest ant klaidingo kelio. Liudnas apsirikimas Latvių vadovų! Dėlto (Latvių) krašto reikalingi apsviesti Latviai gudiskos pakraipos, kuriems turėtų prigulėti rusti istoriska užduotė. Jie turi išplatin tarp Latvių tikras pažiūras ant jų likimo, įvest gudiską pakraipą prie vaikų auginimo ir trusuotisi dėl tvirto suartinimo vietinių gyventojų su dideja gudų šeimyna ir dėl anų suvienijimo su šitaja ant pamato kalbos ir tikėjimo. Gaila, kad pseudo-tautiečiai Latviai nesielgia pagal istoriskas gadynės užduotes ir labai tankiai veda iš kelio gerai mislijančius vietinius žmones, kad visokiu budu stengiasi atskirt, atitolint juos nuo Gudijos, ir kad platina tarp Latvių tautiską atsiskyrimą (separatizm). Pseudo-tautiečiai plečia tarp Latvių kokius-tenai svaiciojimus apie Latvių savistovystę (samobytnost'), Latvių universitetą, Latvių mokslus ir dailą, išranda tautos muzikaliskus instrumentus ir t. t. Bet neabejotina, kad istoriska teisybė gaus viršų ir gudų reikalas šitame krašte bus laimėtas. Šitais žodžiais, prisavintais garsiamjam obrusiteliui, „Rižskij Viestnik“, matyt, nor priduoti daugiau autoriteto neperseniai jo pradėtiems užpuldinėjimams ant Latvių ir Estų kultūros. Nuo nekurio laiko „R. V.“ pradėjo atvirai reikalaut, kad Latviai ir Estai visai išsižadētu savo istoriskų tradicijų, kalbos, tikėjimo. Dėl pasiekimo „R. V.“ nieko nesigaili: tai jis šaiposi iš jų kalbos ir geismo „sutvert savo kultūrą“, tai gundo valdžią, kad visokius urėdus Latvių ir Estų šalyje duotų tiktai gryniems Gudams, nės esą ir geriausi Latviai ir Estai abejotini, o daugumas jų svaicioja apie sutvėrimą latviško ir estiško mokslo, rašinėja savo kalboj knjgas, išdavinėja laikraščius ir t. t. Neperseniai „R. V.“ baisiai apmaudyjos, kad Latviai pradėjo spaudint savo kalboj enciklopėdija. Kam esanti latviška enciklopėdija, reikalinga, kad visą-ką gali rast gudiskose knjgose. Paskutinėse dienose „R. V.“, kaip Gudai sako, parito kiauļę Estams: nē-is-šio, nē-is-to pasirodė šitame laikraštyje korrespondencija iš Dorpatō, buk tenai Estai negalį atsiškebēt, kam tai Dorpatō universitetē išguldo estišką kalbą ir laiko tam tikrą lektorių. Žinoma, ne tiek Estai stebisi, kiek „R. V.“ nerimsta, kad valdžia dar leidžia mokinimą gudiskame universitetē kokios ten kalbos, kuri tur but kuogreičiansiai išnaikinta, kad padaryti vietą gudiskai kalbai. Matyt, kad, apmalsinę Vokiečius, Gudai pradeda jau ištikro gult ant Latvių ir Estų, ir, juo toliau juo aiškiau, stato savo reikalavimus, įpač, kad taip smagiai nusisekė atsilankymas Prancužų Kronstadte. Užtai Baltijos Vokiečiai jau paliovė kovoje su vietiniais gyventojais ir juo toliau, juo

rečiau juos užkabinėja, o tankiai ir tiesiog išreiškia jiems savo simpatijas.

P. A.

Laiškas į rėdystę.

No. 9 „Varpo“ Štraipsnyje „Iš svetimų šalių“ skaičiau apie lietuvius Mogiliavo rėdybos, įpatingai apie tuos, kurie susirinkę yra valsčiuje Babinavičių, o kurie, kaip sako rašėjas, turėjo kunigą Heit'ą, kurs nemokėjo, nē nesimokino mūsų kalbos. Jis ten išbuvo 6 metus ir pats, budamas lenku, norėjo sulenkinti lietuvius.“ —

Matydamas, kad rašėjas pats nežinojo apie tą dalyką tikrai teisybēs, turiu aš pasakyti vardan teisybēs keletą žodžių: Tiesa, jog kunigas Heit'as nemokėjo lietuviškai, vienok laike savo buvimo Babinovičiuose išmoko tiek, jog gyvenančius aplinkui lietuvius lietuviškai spaviedojo, lietuviškai poterius ir katekizmą klausė, o kalėdamas po kaimus, visiems atmidavo jų šali, kada įėjęs į namus lietuviškai giedojo, „sveikas Jezau mažiausiai!!“

Kunigas Heit'as — vokietis, o ne lenkas. Gimęs ir augęs yra vokiškose kolonijose Saratovo rėdybos, vėliau tik lenkiškai išmokėtas ir nepergerai da tą kalbą valdo.

Alytus (Seinų pav.) Vyriausybė dėl dirbimo plento (sosijos) tarp Seinų ir Sierijų, ir tarp Merkinės ir Varenos užkvietė dėl atlikimo reikalingų prie dirbimo šosijų darbų 600 burliokų nuo Volgos. Mokės jiems labai gerai ir duos gerą maistą, o pinigų ant to viso mes, lietuviai, turime sudėti! Maskoliai iš-po nosies mums ištrankia uždarbį ir atiduoda kas-žin iš kur atklydusiems šalavalkoms-burliokams.

Puncikas (Kalv. p.) Kitose šalyse per daug jieskotojų vietų sudžių ir vaitų, o pas mus, kaip prisieina rinktie, tai nėra iš ko: nesiranda vyro tiek mokselingo, kad galėtų užėmęs pildytie padoriai vaito darbus; apie sudžią nēr ką minētie: tie daugiansiai vis nuo valdžios atsiunčiami. Valsčių-gi valdo visada vyresnysis raštinikas, arba ir jaunesniejie, nes vyriausybė nuolatai važinėja. Bet ne valsčiaus reikaluose, ne! to nieko nežiur, tik prispirtinai kas jau reikalinga; o daugiausia po jomarkus ir taip, kur randasi karštų gėrymų, ir gryžta akis užsipylė, dažnai ir po suolu atsilsetie taikosi ir patvoryj.*)

Dabar klausymas: kuom gali valdytie toks žmogus? Kas gal rinktiesi už rėdytoją tokį? Tai žinoma: toki-pat... Ar galima taip žemintiesi?... Ar jau toks spaudimas, kad negalima butų didesniām skaitliui pasiekti tiek mokslo,

*) Jai ant rytojaus kas ateina su reikalu, tai siūncia viens nuo kito, lyg, nelyginant, Išganytoją, kol nueina iki mažiausio: tada jau tas, apsisiautęs kuosmarkiausiu veidu, įbaugina pirmiansiai, o paskui, padaręs, ką reik išlupa už menką ką, kad žmogus nedėlią tur tai paskui vėl atsidirbinētie. O taikosi daugiansiai su vargšais.

tiek žinių, kiek reikia dėl sudžios, arba dėl vaito, idant kaskart galima būtų išsirinktie sav žmonišką žmogų ant kryvio ir rėdytojo savo?!

Petrapolis. Šitose dienose išėjo programa devintojo Arkeologiškojo suėjimo, busiančio 1—13 pūties 1893 m. Vilniuje. Reik dyvytis, kad taip menkai tarp mokytojų stonų Rusų tautos interesavojasi apie Lietuvą ir Žemaičius, įpačiai nieko nenori žinoti, tiktai apie Vilniaus rėdybą ir taip toliaus (bažnyčios maskoliškos).

Rezidentu Vilniaus vietinio komiteto išrinktas ponas Tyrtovas; sanariais yra Dobrjanskis, Kračkauskis, Pokrauskis, Ploščanskis, Snitkas ir pažįstamasis Latvys, Jonas Šprogis.

Kaip žinovas lietuviškos kalbos, pastatė klausymus ir pažadėjo referatus ponas Kračkauskas, baltrusis, Lietuvių po visam nekenčiantis. Gana ir apie šita dalyką. Kas bus tas bus.

Pernaravos parakvijoje (Kauno pav.) Vaikai nustojo sirgę krocklige ir žmonės jau ne taip miršta. Javai ir bulvės neužderėjo ir šiumetinė žiema dėlto bus sunki dėl vargužių, jau ir dabar yr daug jieskančių uždarbės. Ukinjikai, kaip gal, rupinasi numažyti nereikalingą šeimyną. O juo daugiau žmonių bus be darbo, juo labiaus prasiplatys vagystė; jau ir dabar tankiai girdėt arkliavagystės. Neseniai suėmė tris žmones pas tiltą ant upės Giniavos (tas tiltas yra tarp Eirogalos ir Josvainių), kurie kureno ugnį per kelias naktis ir dienas.

Pas juos rado tiktai pusę kepalaičio duonos. Jie teisinis tuom, jog laukia makarnių, kurie iš jų pasiskolinę pinigų. O jie buvo atėję nuo kelų mylių, iš Stakių. —

Į kaimą Pelatuvos vyresnybė atsiuntė matinika išmieruot rubežius ganyklų, už kurias tai kaimas su grapu B. Tyškevyčia pykosi. Gyventojai pavelyjo apžiūrėt rubežius; apart rubežių nuo girios jie bijojo, kad iš jų ganyklų neatimtu.

Bobos per tris dienas dienavojo pagiryje, neduodamas mieruot. Matiniks turėjo išvažiuot. Vėl atvažiavo po poros nedelių su sprauņiku ir su tarpiniku, vyrai ant paliepimo vaito, kunjgų ir pasrednjko, davė mieruot rubežių nuo girios: kaip tik matiniks norėjo lenciugą traukt, tuo bobos nuvilko jį ir negalėjo nieko veikt. Tarpiniks su matiniku nusijuokė ir turėjo vėl be nieko nuvažiuot. Boboms, kurios tuos trukdinius, darė taip sako, reiksia eit ant sėdėjimo.

Dvarelyj' Pašuvijų, Krakių parakvijos pas poną Jaborskį sudegė troba su 200 vėžimų dobilų ir 100 vėžimų šieno. Priežasties ugnies nežino. Kaime Malupijų, Čekiskės parakvijos sudegė tris stubos. Vaikai maži, katruos tėvai paliko be prižiūrėjimo, išvažiuodami ant

turgaus, tvarte susikurė ugnį, per tai ir uždegė, suliepsnoję but ir patys kad, ne drąsus ubagėlis but išgelbėjęs. —

Iš Amerikos.

24 d. Lapkričio Plymothe Pa, buvo laikytas seimas „Susivienijimo Lietuvių Amerikoje“. Dvylika draugysčių atsiuntė savo delegatus. Į vyriausybę buvo išrinkti: prezidentu kun A. Burba, sekretorium M. Vilkauckas, kasierium Sil. Paukštys, knigium J. Paukštys. Kitą kart plačiau pranešiu seimo darbus.

Žine nuo išleistuvės.

Šitai per Viešpaties malonę užbaigėme trečią metų Varpo gyvasties, sunkus tai buvo metai, iš prižasties nemeilių rašėjų bei šelpėjų visas darbas trukdinos, o ir nelemti Maskolei daug pagavo, taip jog su didesne neg pernykste patrotka pasibaige metas. Į imta 1593 markių ir 14 Pf. Išleista-gi už spaudą 2400 markių už siuntimą 144 markių 75 Pf. Už risimą ukinjko 50 markių ir 40 Pf. Taigi išleista labu 2595, M. 15 Pf. ištraukus

1593, 14

liekti skola 1002, 01

Taip-gi prisideda dar korekturos skaitymas

300 mark

labu tiek 1302, 01

Nuo 1889 metu užsiliko skolos apie 66 rublius ir 9 kapeikas, o pereita meta 1890. likos skolos apie 422 markiu, regimai ateisenti meta išleistuvė dar turės kelis šimtus auksinų pririšti. Taigi svarbus klausymas ar iškakės?

Daug nuoširdžių sveikinimų naujiems metams, visiems kurie apkenčia lietuvištę ir darbą bei trusą naujosios idėjos.

Iszleistuve.

Apgarsinimai.

Dr. Julius Aleksa

mirė 22. Lapkričio 1891 m. Aleksote.

M. Jankaus

knigų spaustuvė.

Tilžėje,

➡ Augštojoje ulyčioje Nr. 93. ➡

Dirba visokias lietuviškas

knigas taip dvasiškas kaip ir svietiškas.

➡ Darbas atsilieka greitai ir pigiai. ➡

Čia prie spaustuvės yra

knigų kupčystė,

kur parduoda visokias knygas ant vietos ir, ant pareikalavimo, prisiunčia į parubežius, taipgi ir į Lietuvą, Maskoliją bei Ameriką.

Apturėtojas tos spaustuvės, prisižadėdamas įpatingai prieteliškai patarnauti lietuviams, pasitiki, jog lietuviškai reikale atsimis jo knigų spaustuvę ir kupčystę.

Spaustuvės ir kupčystės antrašas yra toks:

M. Jankus,

Tilsit, (Ostpreussen) Hohe Strasse 93.

Italpa: Musų savitarpinis gyvenimas, j-a. — Bajoro balsas, Žemkalis. — Persiskyrimas. — Iš darbininkų gyvenimo Greitakojis. — Dorumas dvasiškai-sergančių, pabaiga, V. Ciž. — Senovės pinigai ir jų vardai pas Rusus ir Lietuvius: Archeologiskai-filologiski tyrinėjimai, Prusas — Kokiu budu buvo išgrėžiamos skylės t. v. Perkuno-kulkuose, J. Bitaitis. — Korespondencijos. — Apgarsinimai.